

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTETTE 1933—1937.
KECSKEMÉTI VILMOSSZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÜT 18
TELEFON: 1-363-61.ELŐFIZETESI ÁR:
FÉLÉVRE 10 PENGÓ
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGÓ

Az ünnepek előtt

Írta: Dénes Béla

Évről-évre mindig nagyobb s nagyobb szorongással megyünk az ünnepek elé. Ezidén a szorongás, már szinte kibírhatatlan. Akármerre nézzünk, fenyegető rémségeknél egyebet alig láthatunk. S azok az országok, ahol a zsidóságot semminémű szorongás és szorongattatás nem sujtja, számunkra elérhetetlenül messze vannak. S nemcsak azért, mert a határok zárva vannak. *Érzelmileg s értelmileg magyarok vagyunk nagy többségünkben, bármilyen történések is.* S így, ha közülünk sokan kényszerülnek is vándorbotot kézbevenni, a vándorbotot viszik magukkal magyarságukat s örökös nosztalgiájukat. Azok, akik a legmélyebben magyarok: nem piros-fehér-zöld hazafiak. Nem beszélnek sokat és sokszor hazafiságukról, mintahogy rendes ember arról sem beszél soha, hogyan s miképpen szereti a szüleit. A zsidóságot s így a magyar zsidókat is, sokszor vádolják azzal, hogy mindegyik túlzóan sovíniszták, túl akarnak tenni hazafiságban a törzsköcs lakosságban. Milyen érthető érzés ez épp a zsidóknál, akiknél a családi élet a legerősebb kötelék s a családi érzés a legmélyebb érzés. Milyen érthető, hogy vándorlásaik, hányattatásaik közepette, ha száraz partra lelnék, ha befogadják őket s módot adnak nekik a szorgos munkára, érzelmeik tülesordulnak, szegény zsidók, azt hiszik, végre eljutottak az Ígéret Földjére, innét többé nem kell továbbállniuk, nem másodrendűek, nem bűnbakjai az európai civilizációnak. Szeretik s megszeretik a befogadó országot s csakhamar elszakad, minden kötelék, mely őket a többi zsidósággal összeköti. A

zsidók, nagy, nemzetekfeletti összetartozása mese, naiv mese, melyet a tények, sajnos, nem igazolnak. A segítőkészség megvan a zsidókban, de ez nem speciálisan zsidók, hanem mindenki felé irányul. A magyar rádió nemsokára előadássorozattal lép hallgatói elé, tizenkét előadásban tizenkét nagy magyar mecénás portréját rajzolja meg, akik nélkül magyar tudomány, irodalom s művészet nem lehetett volna azzá, amivé lett. A mai viszonyok között alig hihető, hogy zsidó mecénás is szerepeljen a portrék között, de tudjuk, nagyon jól, hogy mennyire kivettük részünket írók s művészek istápolásából, nagyváneveléséből s soha nem néztük, milyen vallású az illető. Sőt, az az igazság, hogy a sajátosan zsidó tehetségeket nálunk inkább keresztények méltányolják, mint a zsidók. *Móricz Zsigmond*-ért például rajonganak, de nem veszik be *Pap Károlyt*, — függetlenül most attól, hogy sokszor szertelen, túlzó és igaztalan — akinek gigantikus tehetségére épp *Móricz Zsigmond* hívta föl legelsőként a figyelmet. A magyar zsidóság fősorakozott s nagyvagy tett lapokat, melyeknek semmi köze a zsidósághoz, sőt, miattuk épp a zsidóságot érte s éri vád, ezzel szemben még a mai megrendítően-terhes időkben sem tud egész tömegében tömörülni a zsidóság, nem a zsidó sajtó, de egy zsidó lap vagy folyóirat mellé sem. A multkoriban életrevaló cikkeiben hangzott a *Zs. É.* cikkírója a zsidó sajtóalap megteremtésének szükségességét, aki csak kiesít is ismeri a magyar zsidóságot, tudja, milyen majdnem megvalósíthatatlan ígé-

nyű ez a kívánság, épp zsidóságunk magatartása miatt.

Mi ugyan szorongva megyünk az ünnepek elé, de szorongásunk sosem ered abból, amiből erednie kellene. Legtöbbünk számára az újesztendő nem az a mementó, mely megállítja, s megfogja lelkiismeretünket: *vajjon okultunk-e, tanultunk-e az elmúlt esztendő tényei-ből, levontuk-e a következtetéseket, megjavítottuk-e házunk táját?*

Az ünnepi cikkírók — tisztelet, becsület adassék nekik — elmondják gondolataikat az ünnepekkel kapcsolatban, még talán intelmeket is, de kérdelem: *benne marad-e hangjuk rezgése a zsidó tömegekben?* S mi, zsidó közírók, akik nem az ünnepekkor, mert ilyenkor átengedjük helyünket szerényen, de robotos hétköznapok során tettünk meg mindent olvasóinkért, zsidóságunkért, *vajjon elmondhatjuk-e, hogy szavunk több volt a pusztába kiáltott szónál?! Pedig legtöbbször meztelen íróttal hadakozik évek hosszú sora óta a zsidóságot belülről nyomorító százfejú sárkányok ellen, egyedül, s kérdelem: *állt-e s ki állt mellénk e harcok során?**

A zsidó korifeusok talán? Akik megjelenés után azonnal olvassák a *Zs. É.*-et, de *titokban*, nehogy Isten ments, eljussan az Egyetlen Vezérlőakarathoz fülébe. A zsidó tömegek? Melyek rendületlenül s közönyösen türik, hogy „vezetői” ma épp oly keveset tesznek érdekükben, mint a boldog békeben? És végül: a zsidó ifjúság talán? Melynek legfőbb alakulatáról kemény cikkeket írtunk, száználmas dadogás s mellébeszélésen kívül egyéb választ nem kaptunk s ma ugyanazok intézik ügyeit, akik azelőtt? Vagy a zsidó ifjúság másik

tetemes rétege, mely táncos teaseték s „irodalmi művészesték” rendezésén s jobbára akarnokok s tehetségtelenek fölvonultatásánál tovább alig jutott? (Hála az égnek, van egynehány kivétel. A Zsigmond-utcai kultúresoport munkája, a *Kuti Sándor* vezetése mellett működő zsidó népdalkórus, mely az első ilyenmű a világon, a zsidó színházi kísérletek. stb.)

Ezekről elmélkedjünk ünnepek előtt, legalább is ezekről *illenék* elmélkedni. A szorongás és borongás, bevallom, nem lesz kisebb, sőt nagyobb, ha ezekre gondolunk. És mégis, csak erre szabad gondolnunk, nekünk, magyar zsidók-

nak, semmi másra. A mi kiesiny hajónknak végső sorsát nem mi intézzük. Hetezeréves tapasztalatunk s belénkgyökerezett hitünk csak azt az egy biztos tudatot adja: lesz ez másképp is. A mi kötelességünk arról gondoskodni, hogy a fedélzeten, a gépházban, munkatermekben s minden másutt rend legyen. Sajnos, ma még nem így van. De ha így lesz, a többit nyugodtan rábízhadjuk az egyszerű mégis csak a fürgetegű lecsillapítójára, az elemek elesendesítőjére, Istenre. A zsidóság reesegő-ropogó s mégis oly öreg barkedője átvészeli ezt a vihart is. Ennyit ünnepek előtt.

Értesítők

1. *A Pesti Izr. Hitközség gimnáziumának* értesítője az 1937/38. tanévről a szokásos beszámolókkal szolgál az iskola külső és belső életéről. Bevezetőül a Szent István-év alkalmából a nagy király *Intelméinek* néhány mondatát adja, azután elparentálja dr. Glücksthal Sámuel, a hitközség volt helyettes elnökét és iskolaügyi előjáróját, valamint dr. Munkási Bernátot, a hitközség tanfelügyelőjét. Az iskola most töltötte be 19. évét. Tanulóinak létszáma az utóbbi időben évről-évre lassu apadást mutat. Ez az apadás a legjelentékenyebb az első osztályban. Az idén a létszám 528 rendes és 28 magántanuló volt. Az előmenetel nivója megnyugtató. Külön dicsérettel kell kiemelniünk az iskolának azt a törekvését, hogy nemcsak zsidó *ismeretekre*, hanem zsidó *érzésre, világ-szemléletre és életre* is igyekszik növendékeit ránevelni. Ezt jól esik regisztrálni.

2. *A debreceni zsidó gimnázium* értesítője igen lelkes zsidó kultur-munkáról számol be. A kitünő tanári testület az idén 375 diákot tanított nagyon jó eredménnyel. A diákok szülei leginkább kereskedő-, iparos, kisebb számmal mezőgazdasági és intellektuális foglalkozásúak. Az iskola nagy súlyt vet a héber nyelv tanítására, valamint a növendékek sportbeli és szellemi önképzésére is. A kiváló tanári testület nagy szolgálatot tesz munkájával a magyar zsidó kulturának.

3. *A budai hitközség Baracs Károly elemi iskolájának* értesítője is sok örömet okoz az érdeklődőknek. Az iskola tízéves munkáját dr. Kriszhaber Adolf hitk. elnök mélt-

tatja lelkes szavakkal, azután dr. Kis Arnold, dr. Beneschofsky Imre, Dr. Vidor Pál, dr. Gosztonyi Armin, Goldberger Sándor, Kammer Vilmos, Czigler Béla, Rajna Sándor szentelnek meleg szavakat a kitünő iskola nagyszerű munkájának. Dr. Heller Bernát pedig a budai zsidó iskolaügy érdekes és tanulságos alakulását mutatja be az előző századokból. Igen értékes és felemelő olvasmány az értesítő beszámolója az iskola belső életére és vallásos nevelő munkájáról. A növendékek létszáma az elmúlt 10 év alatt az első évhez képest duplára emelkedett és közben még több is volt. Az iskola igen magas színvonalat mutat.

Hirek Dr. Klár Zoltán hitközségi elnök-ségéről

Egyik hétilap legutóbbi számában azt a „szenzációs” hírt találja olvasói elé, hogy Stern Samu, a Pesti Izr Hitközség elnöke lemondásra készül és utódjául Klár Zoltán dr.-t fogja ajánlani.

Ebben a hírben nem az a szenzáció, hogy Stern Samu lemondásra készül. Ez az esemény oly régen lóg a levegőben és annyira indokolt hogy még a ténye sem lepne meg senkit, nem hogy a híre. A szenzáció Klár Zoltán állítólagos elnökjelöltsége. Miután nem ismerhetjük Stern Samu szándékait és az okokat, melyekből állítólagos ajánlása szándéka táplálkozik, nem is foglalkozunk komolyan a hírrel, csupán egyet szögezzünk le, mint meggyőződésünket: Annnyit, mint a jelenlegi elnök, Klár Zoltán is tudna produkálni a magyar zsidóság érdekében. De miután fiatal és erőley, bizonyára többet is. Ami még nem jelenti azt, hogy ő a legalkalmasabb jelölt a pesti hitközség vezetésére.

A SZIDRA MARGÓJÁRA KI SZÉCÉ

Írta: Dr. RUBINSTEIN MÁTYÁS
szekszárdi főrabbi

„Ki szécé lamilchómó ál ojvechó... Ha háboruba mégy ellenséged ellen...” Ez, ez a szó: milchómó jellemzi a leghívebben Izrael történetét. Háború, harc s küzdelem volt egész élete. Kanaán elfoglalása előtt harcolt Kanaánért. Annak egy nemzet életéhez képest rövid fennállása után megint harc következett, immár nem ország birtoklásáért, hanem a pusztá létért. Háboruit hősiessen vívta meg Izrael. A fegyveres háborukat, különben nem rettek volna tőle ellenségei. A makabéusok hősiessége közmondássá vált. A tituszi háborúról Flavius Josephus hagyott reánk véresen dicső lapokat

S hősiessen vívta Izrael a létért való háborút is. Micsoda hősiesség önmegtartózkodás kellett ahhoz, hogy elbirja azt a sok acépirító szegényt, azt a sok megaláztatást, azt a sok embertelen elnyomást, koldussá nyomorítást, azt a sok kegyetlen mérszárást, borzalmas tűzhalált, amit története folyamán elszenvedett.

Es mi lett volna akkor, ha Izrael nem harcol hősiessen az ókorban? Hol állana ma a világ? Az előző szent szakaszok képet tárnak elénk a pogányok vallásáról, erkölcséről. Megtudjuk ebből, hogy az emberi méltóságot elhomályosító undokaságokkal szolgálták isteneiket, az emberáldozástól sem riadtak vissza, elégetvén fiaikat s leányukat a bálvány tiszteletére... Ismétlenül említi a Tóra, hogy azért kell harcolnia Izraelnek, hogy a pogányok tévelygéseinek, babonáinak, varázslásainak, kegyetlenségeinek, rutságainak véget vessen. Izraelnek különösen első háborúi nemcsak hatalmi, hanem vallásáboruk is voltak. Valójában nemcsak az Örökkévaló harcolt Izraelért, hanem Izrael is harcolt az Örökkévalóért. S vívta háboruit nemcsak magáért, hanem az emberiségért.

Mi a hála érte? Hálára nem áhitozik Izrael. Csak méltányolt, becsült, dolgozó, a hazáért való áldozásban, határt nem ismerő honpolgárok akarnak lenni, fiai a hazájukban mindenütt, ahol élnek Fajdalom, megértés Izrael iránt, mindinkább halványabb lesz... De a mi messiási hitünk arra tanít bennünket, hogy el fog jönni a kor, amikor szeretet és megértés lesz a földön, amikor a testvériség köteleke fogja egybefoglalni az emberiséget, amikor az emberek előtt semmi sem lesz szentebb, mint a tan, amelyet a mult hetű szidrában olvastunk: „Cedek, cedek tirkof — Igazságot, igazságot kövess”. S mi várunk s bizunk tovább.

Legolcsóbban mos, fest, tisztít

Gerőfty gőzmosoda

Szondy-u 66-68. Telefonhívó 12-57-67

Legkisebb mennyiségű kilós ruháért is bázhoz küldök.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

Hány zsidót utasítanak ki Olaszországból?

Az olasz kormány zsidóellenes rendeletei nagy feltűnést keltenek az egész világon és mély gyászt és kétségbeesést az olasz zsidóságban. Ebben a gyászban a kétségbeesésben osztozik a földkerekség minden zsidója és humanistája.

Különösen súlyos az olasz kormányok az az intézkedése, melynek következtében minden külföldi zsidó 6 hónapon belül tartozik elhagyni az ország és gyarmatai területét, mely alkalommal külföldieknek tekinti azokat a naturalizált olasz zsidókat is, akik 1919 január 1. után nyertek olasz állampolgárságot. Különösen a kereskedelmet, a bankszakmát és a biztosítási üzletet érinti nagy mértékben ez a rendelkezés, melyekben ugyan nem szerepelnek nagy számban zsidók, de befolyásuk és jelentőségük annál nagyobb. Egyes hírek szerint a kiutasítandó zsidók száma — beleszámítva azokat, akik elvesztik állampolgárságukat — meghaladja a 30.000-et, de vannak olyan hangok is, melyek 30—40.000-re becsülik a hazájukat vesztő zsidók számát.

A néhány évvel megtartott népszámlálás 60.000 főben állapította meg az olaszországi zsidó lakosság számát; ezek túlnyomó része már nemzedékek óta olasz állampolgár. Lybia bensülött lakossága között 21.000 a zsidó; ezek az ország különböző centrumai között oszlanak meg és az olasz kormány nemrég emeltetett számukra több zsinagógát.

Általános feltűnést kelt az a tény, hogy azoknak a területeknek sorában, melyek a jövőben a zsidók számára nem szolgálhatnak tartózkodási helyül *Abessziniá nem szerepel*. Ugyanígy nyílt kérdés, milyen mértékben és módon fogják lehetővé tenni azoknak a zsidóknak, akik kénytelenek lesznek az országot elhagyni, *vagyonuk kivételét*. Hivatalos körökben azt hangoztatják, hogy a zsidókra vonatkozó törvényekben *Abessziniáról* azért nem történik említés, mert *Abessziniá elfoglalása után a külföldi zsidókat haladéktalanul felszólították az ország elhagyására*, 1936 óta pedig külföldi zsidók számára az *Abessziniában* való letelepedést nem engedélyezik. Politikai körökben azt hi-

szik, hogy a külföldi zsidók eltávolítására vonatkozó rendelet keletkezésében nagy szerepet játszott az a bevándorlás-áradat, mely az osztrák Anschluss utáni időkben Tripoliszt és Lydiát, különösen Derna városát (Lybia) előntötte. Ugyanezekben a körökben felteszik, hogy azoknak a zsidóknak számára, akik kénytelenek lesznek az országot elhagyni, *meg fogják engedni vagyonuk elvételét*.

A „*Corriere della Sera*” szerint a rendelet következtében egyedül Milanóban 5000-re tehető azoknak a zsidóknak száma, akik ismét kénytelenek lesznek a vándorbotot kezükbe venni. Az „*United Press*” római jelentése arról számol be, hogy ottoni becslés szerint mintegy 10.000 zsidó lesz kénytelen elhagyni Olaszországot. A „*Popolo d'Italia*”, Mussolini lapja azt állítja, hogy az összes Olaszországban élő zsidóknak 60 százaléka külföldi. A „*Havas*” római tudósítója úgy értesült, hogy a népszámlálás eredménye szerint cca 85.000-re becsülhető az olaszországi zsidóság száma; ebből 20.000 esik a kivándorlási törvény hatálya alá.

Előkészítik Rublee találkozását Hitlerrel és Göringel

Az eviani konferencia által megalapított londoni nemzetközi menekültügyi iroda vezetője Robert Pell beszélgetést folytatott a Zsidó Távirati Iroda párisi levelezőjével, melynek során kijelentette, hogy azok a hírek, melyek szerint a német kormány nem hajlandó George Rublee-vel a német-osztrák menekültek ügyéről tárgyalni, *minden alapot nélkülöznek*.

Robert Pell a beszélgetés további folyamán annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy a német mértékadó körök igenis *készségesen fel fogják venni a nürnbergi pártnap után a megbeszélések fonalát Rublee-vel*. Addig is úgy Londonban, mint Berlinben a legnagyobb esélyben megtörténnek az előkészületek hogy Rublee berlini látogatása minél eredményesebb lehessen és berlini tartózkodása alatt *alkalma nyíljon Göring tábornaggal, a német gazdasági diktátorral, sőt esetleg magával Hitler kancellárral is találkoznia*.

Robert Pell rámutatott arra, hogy Wilson berlini amerikai követnek jelenlegi párisi látogatása egyedül azt a célt szolgálja, hogy a nemzetközi menekültügyi iroda vezetőit a berlini tárgyalások kilátásaira vonatkozóan tájékoztassa. Párisban Wilson berlini amerikai követ, *Bullit* párisi és *Kennedy* londoni amerikai követ, az államközi menekültügyi bizottság helyettes elnöke, *Myron C. Taylor*, *George Rublee*, a londoni menekültügyi iroda igazgatója és *Robert Pell*, az iroda helyettes vezetője megbeszélésre ültek össze, melynek tárgya kizárólag Wilson követ beszámolója volt arra vonatkozóan, milyen álláspont foglalnak el jelenleg a német hivatalos körök a menekültügyi kérdéssel szemben. Különösen azt vitatták, meg behatóan a tanácskozást, *milyen mértékben volna Németország hajlandó hozzájárulni ahhoz, hogy a menekültek az ország elhagyásakor vagyonuk egy részét magukkal vihessek*.

A párisi tanácskozásokat követően Londonban is folytatók megbeszélések, melyeken *Myron C. Taylor* meghívására az Államközi bizottság 12 vezető tagja vett részt, közöttük

Értesítés.

A BUDAI IZRAELITA HITKÖZSÉG

Szertartási Szakosztálya értesíti Hittestvéreit, hogy a három állandó templomunk kívül (II. Öntőház-utca 5—7. XI. Bocskay-út 79. és III. Zsigmond-utca 49.) a Nemzeti Park vendéglőben (I. Vadorzó-u. 1.) Chevra Kadisa üdülőházában (I. Zugliget-út 19.) Budai Vigadóban (II. Corvin-tér), Budai Izr. Nőegylet székházában (II. Keleti Károly-u. 22.), a Pasaréti imaházegyesület imaházában (II. Lotz Károly-u. 24.), a Rózsa-dombon, (II. Tapolcsányi-u. 6.) állít fel pótimaházakat.

A svábhegyi hívők részére a Szegő-féle villában tartanak istentiszteletek a főünneppek alatt.

Az Öntőház-utcai főtemplom, a Zsigmond-utcai templom, a Budai Vigadóban, a Budai Nőegylet épületében, Pasaréti imaház termében, Nemzeti Parkban berendezett pótimaházak jegyeit II. Fő-u. 12. I. 8. a hitközség irodája, a Szent Imre városi templom jegyeit XI. Váli-út 6. a körzet irodája, a II. Tapolcsányi-u. 6. pótimaház jegyeit Berger Gyula fűszerüzlete II. Bimbó-út 45. a svábhegyi pótimaház jegyeit Neumann vendéglős (Szegő-villa) becsátja a hivatalos órák alatt áruba.

A BUDAI IZR. HITKÖZSÉG
SZERTARTÁSI SZAKOSZTÁLYA

Lord Winterton, a bizottság elnöke, az angol kormány tagja és Henry Bérenger francia szenátor és volt miniszter. A megbeszéléseken Wilson amerikai követ számolt be berlini tapasztalatairól a menekültügyi kérdéssel kapcsolatban.

Svájci lár tiltakozása a menekültek befogadásának korlátozása ellen

A baseli „National-Zeitung” vezércikkben foglalkozik a menekültek szomorú helyzetével és a többi között a következőket írja:

„Bizonyára mindannyian tisztában vannak azzal, hogy Svájc nem nyújthat számukra tartós menedéket. És mégis ide hozza közénk őket az a vágy, hogy végre a szabadság csillagai alatt és az emberiség légkörébe pihenhessék ki szenvedéseiket és fáradalmaikat és szabad emberekként, jó emberek vezetése mellett, a szabad levélforgalom segítségével kereshessék meg azokat az utakat, melyek őket valahol a világon új otthonhoz juttatják. Svájc legyen tehát az az ököl, mely visszataszítja azokat, akik számára a mi országunk a hosszú, fáradságos út végén felkeresett vágsó menedék, utolsó reménység? Nagy becsületet jelent talán ez a mi számunkra?”

Kétségtelen, hogy valahol máshol kell új hazát találni a szerencsétlenek számára. De addig, amíg azt megtalálták és amíg fáradalmaikat kipihenték és az utra felkészültek, kötelességünk ezt a menedéket nekünk megadni legalább oly mértékben, mint azt annak idején Görögország, mely pedig lényegesen szegényebb nálunk, a véresen üldözött örmény nép maradványaival megtette. Am őket olyan viszonyok közé visszataszítani, melyekből nem menekültek volna, ha azokat valamilyen is el bírták volna viselni, olyan embertelen keménység, olyan brutalitás, melynek semmi köze nem lehet a svájci államrezonhoz”.

A „New York Times” követelése: Amerika fogadja be Németország-Ausztria 500.000 menekültjét!

A „New York Times” közli Anne O' Hare McCormick amerikai újságírónek cikkét, aki többek között ezeket írja:

Az Egyesült Államok népe a maga egészében nem olyan, mint emigránsok népközössége; már ezért is kötelessége kormányunknak, hogy egy, a menekültügyi probléma meg-

oldását célzó mozgalom vezetését a kezébe vegye. A demokrácia nem engedheti meg, hogy kisebbségeknek elvitassák a léthez való jogát, de legkevésbé törheti ezt egy olyan demokrácia, melyet menekültek alapítottak és olyan emberek termékenyítettek meg, akiket Európában, mint nemzetiségi kisebbségeket üldöztek. Legfőbb ideje, hogy felálljon végre egy amerikai és kijelentse, hogy *Amerikának kötelessége a menekültek kérdésének megoldását kezébe venni és ha másképp nem megy, egyedül megoldani.* Ma még népszerűtlenné teszi magát az, aki csak utal is arra, hogy az USA egymagában képes volna mindazoknak a keresztényeknek és zsidóknak, akiket faji vagy más okokból Né-

metországból és Ausztriából kiüldöztek — mintegy félmillió embernek — új hazát adni. Amellett feltételezhető, hogy ezek a menekültek nem is jönnének üres kézzel, hiszen nem lehetetlen az a feltevés, hogy a német kormány, melynek érdeke, hogy velünk kereskedelmi összeköttetésben álljon, ennek érdekében hajlandó volna az ide kivándorló menekültek vagyona egy részének átutalását engedélyezni. Ezenkívül sok menekült gazdagítaná tehetőségével és ismereteivel új hazáját, amint ez Belgiumban a helyzet, ahol a menekültek több munkaalkalmat adnak, mint a maguk részére igénybe vesznek. Mindenesetre a menekültek befogadása egy demokrata nép nagylelkű gesztusa volna.

Emlékezés

Írta: **Dr. Kecskeméti Ármin** makói főrabbi.

E hetilap igen tisztelt szerkesztője felkért, hogy mondjak el egyet-mást negyvenéves működésemről, tapasztalataimról. Örültem, hogy idekerültem Ullmann Salamon és Fischer Antal Énoch örökébe, mert a főiskolánk iránt való bizalmat és becsületet láttam benne egy erősen konzervatív szellemű hitközség részéről. Nagy történeti mult hagyományai vetek körül és soha semmi összeütközés. Zavartalanul élhettem és a békeség a summum bonum, kivált a kehillák világában, ahol oly könnyen megterem a civódás, kicsinyesség és oktanal gyűlölet. Sokszor eszembe jutott a midras szójátékos magyarázata, melyet Kohelet könyvének e verséhez fűz: „Mert az elnyomás megtébolítja a bölcsélet...”, hogy a hitközségi ügyek szétzilálják a szellemi munkát, veszélyeztetik a tanulást, a tudomány művelését, ami a zsidó papi hivatás lelke.

Háborítatlanul élhettem, mert nem vágyódtam községkormányzati szereplésre. Pedig már az első időkben hivatalból való tagja lettem a képviselőtestületnek. A hivatás méltósága és logikája meg-

követelte azt az alapszabályt, nem mintha anélkül el lett volna zárva előlem az érvényesülés, hanem önmagáért, érvény volt fontos, mint az állásnak kijáró tisztesség. Ritkán mentem gyűlésekre, csak ha kellett és — természetes volt pl. a templomépítési, vagy iskolai ügyekben. Feltűnhetik, hogy nem említem itt a hitéleti dolgokat. Nem kellett aggódnom a vallási ügyek miatt, sorsuk már a gyűlés előtt el volt döntve: véleményt kértek a rabbítól, ami nem pusztán figyelem és udvariasság volt, mert el is fogadták a véleményét: túlkapásnak se híre, se hamva. Még a templomi rend kérdéseit sem intézték egyoldalúan: a síc volo, sic jubeo-hang ismeretlen volt. Nyugodtan távol maradhattam a zöld asztalnál kifejlődő vitáktól, bár a tanácskozás mindig fegyvermezett és tiszteletudó volt, de a hitközség és rabbija a tanácsstermen kívül is megtalálták egymást. Ez nagyon sokat ért: a Kehilla-élet alkotmányos szelleme. És ami a legörvendetesebb, hogy a tanítás, buzdítás, nem volt hiábavaló: gyönyörű templomot építettünk és a chevra igen szép menedékházat.

Dr. FRENKEL BERNÁT vallás tanár Zsidó nevelőintézete
XIV. SZABÓ JÓZSEF-UTCA 14.

INTERNÁTUS fiuknak és leányoknak minden iskolatípus közelében
LEÁNYTOVÁBBKÉPZŐ 14 évesnél idősebbeknek, közművelődési és gyakorlati irányú tanfolyamok.

SVÁBHEGYI ÜDÜLŐ, I. Béla király-ut 34.

Gyermekeknek és felnőtteknek, subalpin klíma.

Telefon: 165-170.

Illő tisztelettel...

A Síp-utca egyik kiválóságával volt alkalmam a minap diskurálni. Hát megint nagy morálprédikációban részesültem. Nem éppen én személy szerint, hanem általában az „ellenzéki ség”. Hogy szabad ma, a mai súlyos viszonyok között, a zsidóság mai kétségbeesztő helyzetében folytonos gáncsoskodással és mindennek kifogásolásával megnehezíteni a hitközség vezetőségének munkáját? Hogy szabad ma útjába állani annak, hogy a zsidóság komoly tényezői, akik cselekedni akarnak és a mentő-munkában végre látható eredményeket felmutatni igyekeznek, megteremthessék ennek lelki előfeltételét: a teljes egyetértést, a harmóniát, a belső békét? ... Miért kell folyton „piszkálódni”, gúnyolódni, a vezetőséget „tiszteletlen” hangon aposztrofálni?

Nem ismétlem el, amit erre válaszoltam. Elvégre amiről itt, mi szólni szoktunk, sokkal fontosabb, mint az, hogy vajjon kritikánkban kellően alkalmazkodtunk-e a spanyol udvari etikett szabályaihoz, amelyekhez pedig a síp-utcai kancellária — kiváltkép az emberekkel való bánásmódban — úgy látszik nagyon hozzászólt. Mindazonáltal megpróbálom ma a mandanivalóimat úgy előadni, hogy még ők is meg lehessenek velem elégedve.

Több tiszteletteljes kérdésem van:

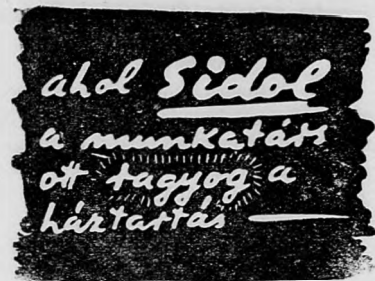
1. Bátor vagyok a Pesti Izr. Hitközség nagytekintetű Elöljáróságától illő tisztelettel megkérdezni, vajjon melyik „mentő-munkájában” vagy melyik kezdeményezésében akadályozta meg öt lapunk? Hol, miben és mivel nehezítette meg munkáját az ellenzék?

2. Illő tisztelettel kérdezem a nagytekintetű Elöljáróságtól: volt-e valaha is tekintettel arra, hogy az ellenzéki kritika — függetlenül attól, hogy hangja megfélel-e vagy nem — mit kifogásolt? Illő tisztelettel kérem, méltóztassanak gyöngememóriámat megsegíteni: válaszoltak-e valaha is bármelyik objektív ellenvetésre, évrre, kritikára, kifogásra? Csak egy, egyetlenegy ilyen esetet méltóztassanak mondani.

3. Illő tisztelettel kérdezem, nem volna-e okosabb, politikusabb és célravezetőbb az ellenzékét erkölcsileg lehetetlenné tenni? Például azzal, ha kimutatnák, hogy kifo-

gásai alaptalanok, kritikája helytelen, amit sokall, az kevés, amit kevesel, az sok és így tovább? Nem volna-e lesújtóbb az ellenzékre például az, a számadatokkal, könyvelési tételekkel, egy objektív ellenőrző bizottság és egy-egy adott esetben független szervtől végrehajtott vizsgálat adatszerűen nyilvánosságra hozott megállapításával mutatni ki, hogy az ellenzéki bírálat hamis beállításokon, meg nem álló adatokon indult el és jutott következtetéseihez? De nemcsak állítani az ellenzékéről, hogy hamis adatokkal dolgozik, hanem bizonyítani is!

4. Méltóztassék megengedni nagytekintetű Elöljáróság, hogy most egy-két aktuális és speciális kérdést is felvetsek. Azzal a bizonyos 16 ponttal kapcsolatosan. Méltóztatik tudni: a zsidótörvény következtében a hitközség által megindítandó akciókról van szó. Azt méltóztattak akkor a híressé vált 16 pontból álló körlevelükben mondani „hogy a zsidótörvénytől sújtott zsidóság gondjainak enyhítésére gondoskodnak majd a zsidó gyermekek iskoláztatási lehetőségéről és büszke öntudattal hivatkoztak arra, hogy máris hol és hány elemi iskolát méltóztattak fenntartani. Illő tisztelettel kérem, ha Önök is olyan sorsdöntő fontosságúnak tartják, hogy a zsidó gyerekek legalább elemi iskolába juthassanak akadálytalanul, miért és hogyan történhetett meg az, hogy pl. a Bethlen-téri elemi iskolába bírtak ötvenegyhányan gyereket és több, mint feleannyit elutasítottak? Holott már az ötvenen felüli létszám is lehetetlen egy elemi iskolai osztályban, tehát már így is indokolt a paralell osztály nyitása. Ha pedig nyitnak egy paralell osztályt, nem kell annyi kétségbeesett szülőt azzal elküldeni, hogy gyermeke számára nincsen hely a zsidó iskolában. Üres terem pedig abban az épületben bőven akad, anélkül, hogy az ott lakóktól csak egy talpalatnyi helyet is elkelene venni. Egy újabb osztály költsége pedig? Számíthat ez? Amikor talán még a maceszjövedelem fölöslegéből vagy az elnöki rendelkezési alap egy jelentéktelen töredékéből is futná? Méltóztatik tudni nagytekintetű Elöljáróság, mennyi egy elemi iskolai tanító-

nak a fizetése? Mert hát mindössze erről van szó.

5. Illő tisztelettel kérem továbbá, mi van az ígért fémipari iskolával? De nem akarunk szerénytelenek lenni, megelégednünk mi a két zsidó gimnáziumban kilátásba helyezett gyakorlati irányú párhuzamos osztályokkal is. Mi van ezekkel? Megnyitnak ezek? Vagy csak, titokban, az érdeklődő szülők és pedagógusok tudtán kívül? Még a nagytekintetű Elöljárósághoz legközelebb álló sajtó sem kapott volna róla értesítést? Vagy talán...? Illő tisztelettel kérem, talán nem nyitnak meg? Pedig meg méltóztattak ígérni?

6. És illő tisztelettel kérem: Egy hosszú, kínos, vergődésteles félesztendő után lett végre valami a tizenhat pont legfénylőbb pontjából: a horti birtokon létesítendő mezőgazdasági átképző iskolából? Vagy talán igaz, amit bár nem épen illő tisztelettel — mindenféle sutognak, hogy amikor a nagytekintetű Elöljáróság azt az iskolát, illetőleg annak létesítését a nyilvánosság előtt kellő sajtó-visszhangtól kisérve, megígérte, tájékoztva sem lett volna arról, hogy rendelkezésére áll-e az a birtok, vagy sem. És csak utólag tűnt ki, hogy a bérlő mekkora összeget kér, hogy a bérletből kivonuljon és a birtokot a hitközség rendelkezésére boeassa? Igaz ez? (Mellékesen: ad vocem *bérlet*. A bérletért *bér* jár. Mekkora ez az összeg? Illő tisztelettel kérem a tekintetes Elöljáróságtól, hol van ez a bérösszeg a zárszámadásban kimutatva? Mert én sehol sem találom? Vagy senkinek semmi köze hozzá? Elvégre ez is lehet álláspont!)

7. Hogy a kérdés, mint minden gonosz, hét legyen: hetedszer azt kérem a nagytekintetű Elöljáróságtól, illő tisztelettel: meddig méltóztatnak bírni ezeket és az ezekhez hasonló kérdéseket? Mert a pesti zsidóság már nem sokáig bírja sem türelemmel, sem *illő tisztelettel*. SPECTATOR

A Budai Izraelita Hitközség Kulturális Szakosztálya Ifjúsági Csoportjának Évkönyve

A sok ifjúsági csoport közül elsőnek a Budai Izr. Hitközség kezdte meg mind a munkát, mind a tartalmas évkönyvek kiadását. Noha immár a nyolcadik évkönyvet üdvözölhetjük, az évkönyv kiadás még nem talált követőt.

A legújabb ezuttal is dr. Benoschofsky és dr. Vidor méltó szerkesztésében számol be a csoport munkásságáról. A dolgozatok sorát Fónagy Iván Ezekiel látomásának drámai erejű fordítása nyitja meg. Dr. Benoschofsky Ilona két budai gimnázium felső osztályának adataiból von szociografiai következtetést, mely a budai zsidóság jövő középösztálya egy részének keresztmetszetét sejteti. Balázs Ferenc bemutatja — részben ábrákban is — a zsidó kopjafákat, melyeket Telkibányán tanulmányozott — szerinte az egyetlenek hazánkban; cursiv héber írást vélt rajtuk olvashatni.

Kolb Jenő a keleteurópai zsidóság vallásos jellegű dalait kutatván, kutatja a chásid lélek mélységét, amint az az élet minden megnyilvánulásában, táncában, énekében, dalaiban föltárul.

Dr. Vidor Pál elkíséri a szombat eszméjét világhódító útján; a szombat korántsem fejté be hivatását, fönmarad, míg fönmarad a zsidóság. Barta Béla tapasztalat és elmélkedés sugallotta eszméket ad elő, miként kell az iskolának pótolnia azt a vallásos példaadást, amelyet a gyermek kevésbé talál meg ma családjában, mint az előző nemzedékek. Takács Pál dr. a zsidó történetírás történetét vizsgálja: Joachim Prinz könyvét becsüli a legszebben megírt zsidó történelemnek. Steiner Lenke dr. megállapítja és megmagyarázza, hogy a zsidó író mily megértéssel, mily igazságkereséssel merül az igazságtalanságok vizsgálatába, akár német (Wassermann, Werfel, Zweig), akár magyar zsidó író (Bíró: Bazini zsidók). Dr. Benoschofsky Imre nála megszokott mélységgel vizsgálja az „idő és örökkévalóság” félelmetes problémáját. Az embert nyomja a tudat, hogy ideje muld. „Az idő félelmet nem győzheti le más, mint az örökkévalósághoz való fellebbezés.” Azaz a mulandó ember nem tehet mást, mint hogy menekül az örök Istenhez.

Az évkönyv méltón csatlakozik elődeihez. Vivat sequens.

Dr. Heller Imre

Világhírű zsidószármazású magyarok akiket nem említettek meg

A Magyarok Világkongresszusával kapcsolatban, amely most folyt le Budapesten, báró Perényi Zsigmond, a kongresszus elnöke nyilatkozatot adott egy újságnak és fölemlítette sok kiváló magyar nevét, akik a külföldön szereztek dicsőséget a magyarságnak.

Ebben a nyilatkozatban számos zsidó származású magyarról is megemlékezett így Vámbéri Armin és Stein Aurél tudósokról, Gruby Dávid orvosról, Bárány Róbert és Lénard Fülöp, Nobel-díjas tudósokról, Rubinstein Erna és Szigeti József hegedűművészekről, Beck Vilmos és Rózsa Lajos operanékesekről, Frisch Vilmos és Kaufmann Oszkár építészekről.

Természetesen nem várható egy újságy nyilatkozatból, hogy az összes hírességeinket fölsorakoztassa, mi azonban mintegy kiegészítésképpen fölsorakoztatunk még néhány zsidószármazású magyart, akiknek munkássága a külföldön növelte a magyarság hírnevét.

Igy a tudósok közül Klein Lipót, Gyula, a miskolci születésű német irodalomtörténész, aki a borsodi főispánt kilenc nyelven írt költeményben üdvözölte és aki német nyelven 15 kötetben megírta a dráma történetét, Goldziher Ignác, Kőrösi József, Kunos Ignác, Bánki Donát, Fejér Lipót Schlezinger Lajos Steiner Lajos, Mahler Ede, Munkácsi Bernát a Magyar Tudományos Akadémiának a külföldi tudományos világ előtt is jól ismert tagjait kell kiemelniük.

Az orvosok közül külföldi egveteimre hívták meg Benedikt Móricot, Biedl Arturt, Kassovits Miksát, Kapocsi Móricot, Mandl Louist, Neumann Henriket, Politzer Ádámot, Réthi Lipót, Rosenthal Móricot, Stern Sámuel, Stricker Salomont, Szili Aurélt, Vészi Gyulát, Zuckerkandel Emilt.

Az építészek közül meg kell emlékeznünk Vághó Józsefről, a Nép-szövetségi palota pályázat nyerteséről. Schön Frievesről, a bécsi híres építészről, aki ott, több mint 200 épületet tervezett.

Híresebb festőművészeink közül a legutóbb, rövidebb-hosszabb ideig

külföldön is élt és nevét ottani művész körökben is jól ismerik, különösen ismertté vált László Fülöp, Halmi Artur, Perlmutter Izsak, Schreiber Hugó, Major Henrik, Kelen Imre, Dezső Alajos, ez utóbbi három világlapnak rajzolója. A festők között állandóan külföldön élt Kaufmann Izidor, Hírang Hirsch Adolf, Kohn Dávid, Harta Félix.

A szobrászok közül megemlíjük Klein Miksát, aki Berlinben, Konti Izidort, aki Amerikában ért el nagy sikereket, megemlítendők még Fürst Móric érem-művész, aki Philadelphiában és Schwartz István, aki Bécsben szerzett jó nevet érmeivel.

Az írók közül jól ismeri a külföld Molnár Ferenc, Bíró Lajos, Heltai Jenő, Lengyel Menyhért, Vajda Ernő neveit nemcsak drámáik de népszerű filmműveik révén is.

A film révén vált ismertté Huszár Pufi, Várkonyi Mihály, Szőke Szakáll, Verebes Ernő, Gaál Franciska neve is, míg Beregi Oszkárt és Darvas Lilit, Alpár Gittát a világhírű operanékesnőt és filmszínésznőt, Dénes Oszkárt, színpadi szereplése tette ismertté. A filmnek köszönhetik hírnevüket Kertész Mihály, Korda Sándor, Graas Márton rendezők is.

Mint zeneszerzők váltak ismertté Goldmark Károly, Mahler Gusztáv, Berté Henrik, Krausz Mihály, Jakobi Viktor, Kálmán Imre, Abraham Pál, Zerkovitz Béla, mint zeneszerek Rózsavölgyi Márk, Lehner Frigyes, Berény Henrik, Lányi Ernő, Kun László, Joachim József.

Érdekes karriert futott be Schléssinger Lajos, nagykanizsai születésű magyar honvéd, aki az 1848. évi szabadságharc után Nicaraguába került és ott tábornoki rangot ért el és igen magas diplomáciai funkciókat is végzett.

Természetesen e felsorolt kis névsorral korántsem merítettük ki azok névsorát, akik a magyar zsidóságból származva, külföldön nevet szereztek és így hazájuknak dicsőségére váltak, mert a teljes névsor felsorakoztatására, munkásságuk ismertetésére és kellő méltatására kötetekre volna szükség.

—r.—nd.

MIELŐTT ŐSZI BEVÁSÁRLÁSAIT ESZKÖZÖLNÉ,

okvetlen számoljon azzal a körülménnyel, hogy legjobban és legolcsóbban nálunk vásárolhat Raktáron tartunk minden igénynek megfelelő ruha-, kabát- és kosztümösszöveteket; a legújabb párizsi divátú selymeket. Bársonyok, matlaszék és egyéb belés- és mosóruka nagy választékban

SPITZ HERMANN, VII., Erzsébet-körút 34. sz.

Saját ház. — Szombat és ünnepnap zárva.

Két német a Frangepán vár bástyáján

Rab, 1938. augusztus

A Park Hotel kertjében körülöt-
tünk esupa német étkezik. Általá-
ban: egész Dalmácia tele németek-
kel, az ember néha kételkedik abban,
hogy Jugoszláviában van és az az
érzése, hogy valamelyik északiten-
geri fürdőhelyre tévedt. De ennek
ellenére — sehol egy horogkereszt,
soha felemelt karral nem köszön
senki.

A mellettünk levő asztalnál szin-
tén német házaspár ül. Magas, szö-
ke, deresedő fejű férfi és karesu,
gesztenyebarna asszony. Ellentétben
honfitársaikkal halkak, csendesek.
Soha nem beszélgetnek senkivel,
nem ismernek senkit, nem keresnek
társaságot. Velünk, az asztalnát
néha váltanak egy-egy közömbös,
konvencionális mondatot... szép idő
van ma... jó volt az ebéd... meg
vagyunk elégedve, de ismeretségiünk
nem ölt intímabb formákat.

Ottartózkodásunk negyedik nap-
ján új vendégek érkeznek, németek,
legalább is németül beszélnek. Há-
zaspár. Pápaszemes, kissé kopasz-
dó férfi és filigrán, fekete asszony.
Tőlünk a negyedik asztalnál foglal-
nak helyet. Befejezik az ebédet, az
asszony képes újságban lapoz, a fér-
fi a Berner Tageblatt olvasásába
mélyed. Egyszerre a férfi tekintete
véletlenül a mellettünk ülő szöke
németre téved. Arcára valami meg-
lepett, félig örvendező, félig döb-
bent kifejezés ül. Ugyanekkor a szöke
német is odanéz és az ő arcán pon-
tosan ugyanazok az érzések tükrö-
ződnek, mint a másik férfién. Egy
pillanatig így nézik egymást, az-
után asztalszomszédunk kissé, alig
észrevehetően megbiceenti a fejét. A
másik férfi nem biceent, hanem kis-
sé felemelt kezével jelzi, hogy ész-
revette a diszkrét üdvözlöt. Ké-
sőbb mindkét férfi feleségéhez for-
dul és valamit sug neki, mire az
asszonyok szintén egymásra tekin-
tenek és közöttük is lejátszódik az
előbbi, óvatos üdvözlő jelenet.

Kíváncsian várjuk az esti étke-
zést, természetesen sejtjük, hogy a
két házaspár ismeri egymást és
meg van az okuk rá, miért nem
akarják, hogy mások is tudjanak er-
ről az ismeretségről. De újabb ta-
paszlatokra nem tehetünk szert; a
németek most már úgy osztják be
életrendjüket, hogy más-más időben

étkeznek és a találkozás nem ismét-
lődik meg.

Néhány nap múlva kirándulásra
indulunk. Már elfoglaltuk helyüh-
ket a vitorlás yachton, amikor asz-
talszomszédaink jelennek meg. Üd-
vözölnek bennünket és hajó orrá-
ban telepednek le. Néhány pillanat
múlva, meglepetésünkre, a másik
német házaspárt látjuk jönni. Ők is
a yacht orra felé tartanak, amikor
megpillantják az előbb érkezett há-
zaspárt. Megállnak, tanakodnak egy
pillanatig, elindulnak a hajóhid felé,
ujra megállnak, tanakodnak, végre
is maradnak, de a hajó másik végé-
ben ülnek le.

Vitorlásunk másfélórás röpdés
után besiklik a tündéri romanti-
kájú Jablanae fjordba, majd kiköt
Jablanaóban, egy kis halászfalu-
ban. A kiránduló társaság előbb
felmászik a falu fölött levő kilá-
tóba, hogy élvezze a tenger ragyogó
panorámáját, majd leereszkedik a
faluba és rohan részben a strand-
fürdőbe, részben az egyetlen ven-
dégelőbe proscotót, olajsűrűségű, méz-
édes dalmát vörösbort inni.

Mi a strand fölött emelkedő Fran-
gepán várron felé vesszük utu-
kat. Végigmegyünk az omladozó fa-
lak között és az egyik, csaknem ép-
ségben maradt várbástyára lépünk.
A bástya másik oldalán ismerős ala-
kokat pillantunk meg, azt a német
házaspárt, amelyekkel asztaltársaink
diszkrét üdvözlésüket váltották.

És most olyan jelenet játszódik le
szemeink előtt, amelyent csak film-
drámák legizgalmasabb pillanatai-
ban szokott látni az ember. Várat-
lanul megjelenik a szöke német há-
zaspár. Megpillantják a már ott le-
vő németeket. Megdöbbenet állnak
meg. A másik házaspár a léptek ne-
szére megfordul. Néhány pillanatig
ismét farkasszemet néznek egymás-
sal, köszönés nélkül, földbe gyöké-
rezett lábakkal. Azután asztalszom-
szédunk, a férfi egy lépést tesz elő-

re. Ugyanígy a másik férfi is. A
vonakodó, tétovázó lépések egyre
határozottabbakká válnak, szinte
futással gyorsulnak, még egy pilla-
nat, két kéz egymásba kapcsolódik,
a két asszony is elindul és már ott
is csüggnek egymás nyakán sírva,
egymást csókolva, simogatva, bol-
dogan, önfelédten. Mi pedig halkan,
vigyázva, nehogy jelenlétünket ész-
revegyék, elsietünk.

Visszatéréskor a helyzet ugyanaz,
mint odafelé. A németek megint
nem ismerik egymást.

Este lent sétálunk a kikötőben.
Asztalszomszédaink jönnek velünk
szemben. Megállnak.

— Ma délután Önök is ott voltak
a kiránduláson — mondja a férfi.
— Látták a jelenetet a várban. Tu-
dom... elmentek, nem akartak ben-
nünket zavarni, nem akarták, hogy
észrevegyük jelenlétüket. Köszönöm,
önök magyarok... diszkréték... lo-
vagiasak... urak... de éppen ezért
szeretném megmagyarázni...!

Szavába vágunk.

— Kérem, ne magyarázzanak meg
semmit, ha kellemetlen Önöknek.
Bizonyára meg lehet a súlyos okuk,
amely miatt kénytelenek így csele-
kedni!

— De igen, meg akarom magya-
rázni! — erősködik a férfi. — Ül-
jünk le talán valahová!

Leülünk egy padra. A német ci-
garettára gyújt, Mélyet szippant.

— Hamburgiak vagyunk, én is, a
barátom is. Iskolatársak voltunk.
Én szegény kikötői munkás fia, ő
gazdag nagykereskedő. Én kereszt-
fény, ő zsidó. Nagyon jó barátok
voltunk. Együtt tanultuk meg dél-
utánonként feladatainkat, együtt
jártunk szórakozni, többet voltam
barátomék palotájában, mint szü-
leim szobakonyhás, külvárosi laká-
sában. Nyaralni is magukkal vittek,
zsebpénzt kaptam tőlük azon a jog-
címen, hogy korrepetálom a baráto-
mat, az apámat alkalmazták a cég-
nél, nagyon, nagyon jók voltak hoz-
zánk és nagyon szerettük egymást.

— Amikor felnőtünk, én is bará-
tom apjának cégéhez kerültem, majd

Szép asszony! szebb lesz

a lakása, ha függönyét nálam vásárolja

Löwy Arthur, csak Király-utca 15.

Storfüggöny csipkeshövels. rojtjal P 6 80
Storfüggöny kézimunka filel ... P 8 50
Storfüggöny klóplí igen erős ... P 16 80
Ágyterítő csipkeshövel 2 ágyra ... P 12 50

Függönyanyag színes ... P — 55
Gittertüll 130 széles ... P 1 20
Csipkeshövel 300 széles P 3 60
Diszpárna himzéssel ... P 10 50

később, barátom apjának ajánlatára egy másik vállalat alkalmazott, melynél csakhamar vezető pozíciót értem el. Megnősültünk, de továbbra is a legjobb barátok maradtunk, feleségeink pedig szintén nagyon megszerették egymást.

— Azután jött a nagy változás. Barátom és családja egy napon ott állt egzisztencia nélkül, minden megélhetési lehetőségétől megfosztva. Én természetesen igyekeztem hűségesen kitartani mellettük. Ez nem csekély kockázatot jelentett, de világlegelyben gerinces, becsületes ember voltam és a hála számomra nem frázist jelentett. Figyelmeztetéseket kaptam, hol diszkreten, hol durvább formában: jó lesz az érintkezést a zsidókkal abbahagyni! Nem hagytam abba! Amíg egy napon a főnököm maga elé nem idézett és nem figyelmeztetett, hogy ha nem hagyok fel a kompromitáló barátsággal, akkor kénytelen lesz elbocsájtani, bármennyire is meg van egyébként elégedve működésemmel és fájlalná elvesztésemet! Mít tehettem? Öreg szüleim vannak, feleségem, gyermekeim — követtem a parancsot. És most már azt sem mertem megtenni, hogy még egyszer

beszéljek barátommal, hogy megmondjam neki: kényszerhelyzetbe jutottam.

— Néhány hét múlva barátom családjával eltűnt a városból. Ennek három éve. Azóta nem láttam. Kísérleteket tettem, hogy megtudjam, mi történt vele — hiába! És most, itt találkozunk. Elképzelheti lelkiállapotomat, hogy nem rohanhattam hozzá, nem ölelhettem magamhoz, nem magyarázhattam meg neki, miért voltam kénytelen kerülni. Bár, tudtam, ugys sejtí. De mégsem mertem vele beszélni, nem kockáztathattam meg, hogy ismerősök együtt lássanak bennünket. Amíg ma délután... Hát ez az egész...! Nem is nagyon érdekes.. Szinte sablónos!

A szöke német eldobja cigarettáját és mély hallgatásba merül. A felesége a kezét simogatja és halkán sirdogál. Mi pedig, úgy, mint délután, esedésen felállunk és folytatjuk sétánkat. Észre sem veszik, hogy már nem ülünk mellettük.

Hogy is mondta a német? Szinte sablónos!... Igaza van...! Sablónos...! Mint annyi más tragédia...!

HALÁSZ SÁNDOR

mozdítják meg, minden újabb csapásról erős lélekkel vesznek tudomást. Óh, Önök nem zavartatják magukat ilyen jelentéktelen lappaliakkal, mert Önök megtalálták minden bajunk egyetlen orvosságát, jövőnk biztos zálogát, a nagy „átképesítést”, amelynek böles alkalmazásával nem egészen 100 év alatt legalább 100.000 képesített zsidó koldust fognak kitermelni.

„Országos zsidó kongresszust követelünk!”

amelynek egyetlen tárgya: a zsidótörvény által kenyértelemné vált testvéreinkről való gondoskodás megszervezése. Félre a kishitűeket, de félre a jobb időkben bízók erős lelkekkel is, mert szemünk előtt, napról-napra lejátszódó tragédiák bizonyítják, hogy vagy magunk erejéből tudunk segíteni, vagy elpusztulunk.

Hiszek a zsidóság küldetésében, bízom kétségbevonhatatlan igazságunkban, de bízom a zsidó szív, valamint a zsidó koponya képességében és ezért kétségbevonhatatlanul bízom, hogy saját erőnkől helyt fogunk állni.

Ranschburg Simon.

Nyílt levél a Pesti Izr. Hitközség Nagytekitetü Vezetőségéhez

Repülnek a hónapok és rövid idő múlva testet ölt az ú. n. zsidótörvény rendelkezéseinek első periódusa, tovább megyek már ezidőszerint is az izraelita vallású magyar állampolgárok egész legiója vált állástalanná, másik része felmondó levéllel a zsebében néz kétségbeesve a bizonytalan jövő elé. Recseg és ropog minden, ami izraelita vallású férfi megélhetésének fundamentuma s ugyanakkor Önök felelős zsidó vezérlő férfiak gondolataikkal — intézkedéseikkel a legrémesebb sötétségbe burkolóznak. Hol látható egyetlen fix pont, egyetlen kézzel fogható intézkedés, ami a kétségbeejtő jelen és még sivárabb jövő szempontjából legalább reményt nyújthatna abból a szempontból, hogy állástalanná lett hittestvéreink családjukkal együtt éhen nem pusztulnak. Elmult az idő, amikor banális körlevelekkel, nagyhangú türes frázisokkal és aulikus mellébeszélésekkel lehetett az idegeket megnyugtatni. Ma már torkun-

kon a kés és minden óra, amely cselekvés nélkül mulik el, jövátételten katasztrófákat zúdíthat fejünkre. Meddig várjunk még? És mire várnak Önök?

Ütött a cselekvés órája és aki kishitű és fél, az ne vindikáljon vezető szerepet.

Hétről-hétre olvasunk nyílt felhívásokat országos zsidó értekezlet összehívásáról, hogy végre országosan megszervezve gondoskodhassunk a jövőnkéről, de, óh, szent nyugalom, Önök egy ujjukat sem

Ünnepi ajándéku
egy szép zsidó könyvet

GONDOS SÁNDOR

modern zsidó könyv-
kereskedéséből.

BUDAPEST, VI. ANDRÁSSY-UT 53

Imakönyvek, machsorok is kaphatók.

Nemzetközi díj a legjobb emigráns könyv számára

Az „Amerikai liga a német kultúra szabadságáért” védnöksége alatt *irodalmi díjat* tűztek ki a legjobb könyv számára, mely emigráns író tollából jelent meg.

A jury öt hírneves német emigráns íróból áll és pedig a következők: Thomas Mann, Lion Feuchtwanger, Bruno Frank, Alfred Neumann és Rudolf Olden.

A kitűzött díjak összege 5000 dollárt tesz ki és a pályázati feltételek semmi mást nem írnak elő, mint, hogy a szerzőnek olyan írónak kell lennie, aki hazáját politikai okok miatt volt kénytelen elhagyni. A kéziratnak nyelve kötelezően német és természetesen csak eddig meg nem jelent munkák vehetnek részt a pályázaton. A végső beküldési határidő 1938 október 1.

Családtörténeti, származási kutatásokat végez ismert szakíró. Szíves megkeresések „Levita” jelígera a kiadóhivatalba.

A 40 éves Kispesti Nőegylet

Gyermekfoglalkoztató, felruházás, ebéd-akció, élelmiszerosztás a Nőegylet programjában. Ahol 5% az összes tagdíjhátralék.

Augusztus 17-én bensőséges ünnepre gyűlt egybe Kispest zsidósága: az *Israelita Nőegylet nyári gyermekfoglalkoztatójának* szezonzáró ünnepélyére. Zsufolásig töltötte meg ebből az alkalomból a Hitközség dísztermét a város zsidóságának színe-jáva és meghatóttan hallgatta a kis ünnepi szónoknak egyszerű, de lelkes szavait, melyek kíséretében a hála szerény virágait apró társnői nevében *özv. Haas Miksáné* elnökasszonynak átnyújtotta, aki *immár 27 éve vezető* nagy körültekintéssel és soha nem lankadó lelkesedéssel a Nőegyletet. De kijutott az ünneplésből *Fischhof* Henrikné és *Herceg Sománé* alelnöknőnek és *dr. Földényi Ferenc* titkárnak, továbbá a tisztikar tagjainak és a Nőegylet összes hölgyeinek is. Az üdvözlő beszédre *dr. Földényi Ferenc* titkár válaszolt, további munkára buzdítva oktatókat, pártolókat, tanítványokat egyaránt, majd *dr. Bande Zoltán* főrabbi tartott előadást *Szent Istvánról*. A Magyar Hiszekegy hangjaival ért véget a lelkes hangulatú ünnepély.

Az ünnepély után alkalmunk volt beszélgetést folytatni *özv. Haas Miksáné* elnökasszonnyal és *dr. Földényi Ferenc* titkárral. Megkértük őket, mondjanak el egyet-mást a nyári foglalkoztatóról és a Nőegylet működéséről általában.

Az elnökasszony szerényen elhárította magától a feleletet, ő a munka embere, nem akar semmiféle formában a nyilvánosság előtt szerepelni. Így *dr. Földényi Ferenc* titkár adja meg készségesen a kívánt felvilágosításokat:

— 1900-ban, csaknem 40 évvel ezelőtt alakult meg a Kispesti Izr. Jótékony Nőegylet. A nyári gyermekfoglalkoztató eszméje 1937-ben vetődött fel és került megvalósításra. Június 15-től augusztus 17-ig délutánonként 2—6-ig, 50 kislány, 6—14 év közöttiek gyűlnek össze az egyik lelkes vezetőségi tag, *Szalai Gyuláné* lakásán, ahol *Gorocz Aladárné* kézimunkára, *Herceg S.-né* felügyelete alatt *Roth S.-né*, aki ezért naponta Pesterzsébetről jön át Kispestre, ritmikus tornára, *Lindenfeld Boriska* tanítónő pedig kóser háztartásra és a zsidó asszony napi teendőire ok-

tatja őket. Érkezésükkor uzsonnát, néha fagyaltot kapnak, sőt szórakozásban is van a szórakoztató munka mellett részük: *Fényes* cirkuszigazgató a *Fővárosi Nagycirkuszban* látta őket vendégül. Az év végén a gyermekek által készített kézimunkákat kiállítják, önköltségi áron eladják és a befolyt összegből a gyermekek jutalomban részesülnek.

— A nyári program mellett természetesen meg van a Nőegyletnek *téli munkarendje* is. Négy hetenként teákat, időnként műsoros teadélutánokat rendeznek, melyek jövedelméből *népkonyhát* tartanak fenn, melyben okt. 1-től március 31-ig naponta 130—150 *rituális ebédet* osztanak ki. A népkonyha költségeihez a Hitközség és Chevra havi 100—100 pengővel, a város 300 pengővel, a mutatkozó hiányt a Nőegylet hölgyei fedezik, akiknek áldozatkészségét mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy a *tagdíjhátralékok összesen 5%-ot tesznek ki*.

— A rituális ebéden kívül *chanukakor 50 gyermeket* 1200 pengő értékben tetőtől-talpig *ruház fel* a Nőegylet.

A kis „terrorista” bonbon szopogat

A 12 éves *Rachel Kuka* tömeggyilkosságban való bűnsegédi bűnrészség vádjával terhelten állott a napokban a jeruzsálemi bíróság előtt.

Augusztus végén bomba robbant egy arab autobuszban, mely a jeruzsálemi óváros kapujában várakozott. A hatás rettenetes volt. Hat halott és huszonhét sebesült maradt a helyszínen. A robbanás közelében ott találta a detonáció

zajára egybeseregülő tömeg a 17 éves *Michali* nevű zsidó ifjút, akit meglynevelt. A kis *Rachel Kukát*, aki szintén a közelben tartózkodott és akire szemtanuk azt állították, hogy egy nagy csomagot adott át *Michalinak*, aki azt az autobuszban elhelyezte, a rendőrség *letartóztatta*.

A tárgyalás — amint a *Paris Soir* tudósítója jelentette — bővelkedett izgalmakban és drámai jelenetekben. Tizenkilenc arab tanu vallotta, hogy látta, amint a bombát a kis *Kuka Michalinak* átadta. A gyermek azonban a legnagyobb nyugalommal hallgatta a tanuk vallomásait és felelgetett a bíró kérdéseire, miközben csokoládébonbonokat szopogatott, melyekkel őrei kínálták meg. Viselkedése gyermekes és egyben elszánt és kemény volt. Tagadta, hogy bármit is átadott volna a fiatal *Michalinak* és a fiú az autobuszban bármit is elhelyezett volna.

Már-már úgy látszott, hogy a gyermek sorsa meg van pecsételve, amikor *egy angol rendőr szenzációs vallomása* fordított a tárgyalás menetén. A rendőr eskü alatt vallotta, hogy *a bombát nem kívülről dobták a kocsiba*, hanem az már előzőleg ott volt, elrejtve a vezető ülése alatt, ahol váratlanul explodált.

A törvényszék hat órai tanácskozás után *felmentette* a kis *Rachelt* és elrendelte szabadlábra helyezését.

— Az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesület ez évi gyermeknyaralattási akciója aug. 29-ével véget ért. Ekkor jöttek haza az utolsó gyermekcsoportok Balatonboglárról és Diósjenőről. Összesen 325 gyermek. A nyár folyamán 585 gyermeket nyaraltatott az egyesület. A nyaralattatás igen nagy anyagi áldozattal járt, melyhez a szükséges összeget mindeztideig nem tudta az egyesület előteremteni, miért is hitelt kényszerült igénybe venni. Ez okból ezúton is kéri a nemesszívű pártfogókat, hogy adományaikat az egyesülethez juttatni kegyeskedjenek. Adományok küldhetők az Angol-Magyar Bank, a Magyar Ált. Hitelbank központjához, vagy a Zsidó Elet kiadóhivatalához.

— 1000 zsidó fiatalok utazott el Béesből Palesztinába. Londoni jelentések szerint az elmúlt napokban 1000 fiatal fiú és lány indult útnak Béesből Palesztina felé.

Ünnepi asztalod disze

**PALESZTINAI
MÉZ**

Kapható a Keren Kajemet irodájában, Budapest, VI., Andrássy-út 67. T.: 128-244
ÁRA: 50 FILLÉR.

A mult érdekességeiből

Rovatvezető: GÁLÓSI SOMA

A Pesti Izr. Hitközség gyermekeiből

III.

Berkovits ajánlatát legfelsőbb helyen komolyan vették és nagy pecsétes latin leirat jött a magist-rátushoz a dolgok mibenlétének kivizsgálására. Valami külön hűs-fogyasztási adón járatta az eszét, amiből a kincstárnak évi 6000 frt. jövedelmet ígért.

Okenfuss terjedelmes replikájá-ban Berkovits ellen egy csomó vád-dat emelt. Hogy már Bécsben is volt baja egy kereskedővel, ki le is csukatta. Békétlen, veszekedő természetű, ki egy csokoládé-beho-zatali közös vállalatban is becsapa-ta. Alighanem ez volt az első cso-koládé-import az országba és mu-tatja, hogy Berkovitsnak tényleg voltak egészséges üzleti ötletei. Még a templomi incidensről is es-aolt tanukihallgatási jegyzőköny-veket és magát, mint egyszerű ipa-rost, üzlettársa rábeszélésének ál-dozataként tüntette fel.

A felperes replikájában, meré-szen kikelt nemesak volt társa, hanem az azóta megszökött Gott-hardi rendőrfelügyelő ellen is, — ki őt, mikor a kincstár érdekében egy konfiskációs, — tehát az emlí-tett Liebner elleni, — feljelentést megtette, „házi-zsidajától” (!) úgy megverette, hogy a városi chirurgus adott róla visum repertumot. Kögl rendőrkapitány is ildözte s azt mondta neki: „meg vagy te átkozva zsidótól, kereszténytől egy-formán”. Mindez nem történik, ha Hülf városbíró, kit azóta el is esaptak, az igazságot meg nem ta-gadja és neki 1100 frt. kárt nem okoz. Kögl rendőrkapitány megve-rette a kertésszel és annak leányá-val, ki a haját kitépte, aztán egy övkészítő segéddel verette meg.

Ezen nem éppen épületes köz-rendészeti állapotok tragikomikus áldozata, Okenfuss könnyelmű pénzkezelésének igazolásával még olyanokat is felhozott, hogy neve-zett az utcán verekedő két fiúban gyönyörködött, majd mindegyik-nek egy-egy húzkrajaerost adott. Az üzletbe érve kivette a két hu-szast a pénztárból azzal, hogy az üzlet érdekében adta ki, hogy a fiúk a zsidó árendások jó hírnevét költseik. Mindenesetre olesó módon iparkodott reklámot szerezni az üzletnek.

Rendőrfelügyelő, ki markos há-zizsidót tart a verések foganato-sítására és Okenfuss János Tadeus, ki magát zsidó árendásnak nevezi, valóban kedélyes korpépet nyujta-nak.

Nyole esztendeig folyt kettejük között a pereskedés. A jogot egy egy darabig már egyedül Berko-vits bírta, de a pereskedésben, me-lyet persze a volt régi bérlők szítottak, teljesen tönkrement. Vé-gén már ott tartott, hogy alázatos instanciával fordult a városhoz, hogy miután bérlete a városi kasz-szának 13365 frt.-ot hozott be, ő pe-dig családjával éhezik, adjanak neki valami kártalanítást, tett hasznos szolgálataiért.

Még a pörösködés alatt Liebner Mózes és társai, a régi bérlők, nagy elégtételükre felhívást kap-tak a várostól, hogy vegyék át 2005 frt.-ért a vendéglő és tartozé-kai bérlését. Nem sokat kértették magukat, hogy a város iránti han-goztatott hűségük bizonyítására megkössék a szerződést. Szóval az, hogy azon az emlékezetes szomba-ton Liebner templomelőjárói ha-talmával olyan nagyon élt Berko-vitssal szemben — mint az iratok-ban, a beadványokban, jegyző-könyvekben ékes németséggel kife-jezve van: bei Licitation des Se-gens”, — a bérlőtársaságnak éve-ken át egy vagonba került.

1795-ben Spitzer Götzl Joachim a bérlőtársaság egyik tagja folya-modott a városi tanáshoz, hogy miután szerződésük a következő évben lejár, az eddigi szerződést, hosszabbítsák meg velük hat évre. Erdemeiként felhozza, hogy elő-

szőr a legutóbbi porosz háborúban, mikor még Pozsonyban lakott, fá-radhatatlan tevékenységével a ka-tonai kincstárnak nagyösszegű hasznot hozott. Másodszer, misze-rint Ófelsége, magas udvari hiva-talainak még emlékezetében van, hogy a *kispóstát Pest és Buda szab. kir. városokban ő állította fel* és nemesak ő dolgozta ki annak tervét, a kir. helytartóság kívánsá-gára a legfáradságosabb utazáso-gát téve Budára, de ő maga ve-zette az első postahivatalt.

(Folytatjuk.)

Háztartás

Soha nem volt a zsidó háziasz-szonynak nagyobb gondja, mint napjainkban. Mióta a rituális vá-gást eltöltötték külön gondot okoz a kóser háztartás vezetése. Most nem csak a súlyos gazdasági viszo-nyok nehezének a háziasszony vá-láira, hanem az is, hogyan állítsa össze heti étlapját úgy, hogy az tápláló és izletes legyen s férjének a mindennapi húsételt pótolni tudja. Ennek a problémának megoldá-sára szeretnék néhány jótanácsal szolgálni De nemesak ebben a kér-désben, hanem a háztartás minden ágában szívesen állok rendelkezésre olyan fiatalasszonyoknak, akik bár-mely oknál fogva nincsenek tisztá-ban azzal, hogyan kell vezetni egy rituális háztartást. Ugy gondolom, hogy a mai szomorú világban a zsidó ember egyetlen mentsvára az otthona, — bármily szerény legyen is az — ahol a napi gondok után egy istenfélő, szerető asszony igyek-szik családjának lelki megnyugvást szerezni. Bármily ügyes-bajos dol-gaikkal forduljanak bizalommal hozzám, én készséggel állok bárki-nek rendelkezésére.

Lábos rostélyos (4 személyre). Vez-szünk egy szép nagy libamellelt, 4 hosszú szeletre vágjuk. Egy vő-rőshagymát zsiron lehervasztunk, bele rakjuk a 4 szelet húst, lassan ledinszletjük, egy paradicsomot s egy zöldpaprikát adunk hozzá. Amikor pirosra sült, egy jó késhegynyi piros paprikát teszünk bele és tetszéssze-rinti mennyiségű négyfelé vágott burgonyát adunk hozzá és annyi vi-zet öntünk rá, hogy ellepje.

Vajnélküli csokoládétorta. 8 tojás sárgáját 15 deka porcukorral ha-bosra keverünk, 3 tábla csokoládét a sütőbe felolvasztunk és hozzáke-verjük a tojáshoz szintén jól elke-verte, 15 deka darált diót, 2 evőka-nál zsemlemorzsát hozzáadva na-gyon jól kikeverjük és hozzáadjuk a 8 tojás nagyon kemény habját. Cereszsel kikent és lisztezett for-mában lassú tűznél sütjük, aztán csokoládémazzal leöntjük. A máz készítése: 3 tábla csokoládét 1 deci fekete kávéban feloldunk, 10 deka cukorral jól vastagra főzzük és a ki-hült tortát szép egyenletesen bevon-juk. Előtte való nap készítjük.

Lea

KÖNYVESHÁZ és Könyvkölcsönző
Budapest, II. Bem József-u. 12. sz.
A budaiak legnövösebb köcsön-
könyvtára megnyit

Leíró • fordító iroda. Fordításokat a világ bármely nyelvélre eszközölünk. Hites tolmácsok. Fotokópia. Sokszorosítás.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

A propaganda- hónap

Az egyik zsidó felekezeti lap azt írja valamelyik utolsó számában, hogy Elul (azaz szeptember) havi propaganda-hónap az ő javára. Papjaink a szószékről fogják a hívek lelkére kötni, hogy olvassák és terjesszék ezt a lapot. Ugyanakkor egy másik laptársunk arra hívja fel olvasói figyelmét, hogy: vigyázat, az előbb említett újság olyan ételek receptjeit ajánlja a kóser háztartás rituális előírásai szerint főző zsidó asszonyok figyelmébe, amelyek ellenkeznek ezekkel az előírásokkal.

Nem hisszük, hogy akadna magyar zsidó pap, aki lelkiismeretével össze tudná egyeztetni, hogy ilyen lap pártolására hívja fel híveit. Vagy tán úgy gondolja ez a lap, hogy most ugyanis a *megbánás*, a *magunkbaszállás* és a *bünbocsánat ünnepe* közeledik, hát *addig még lehet, aztán majd leimádkozzák?*!

Ex ungue Leonem

A „kvadrátkilométerekben gondolkodó” laptársunkat — ügylátjuk — érzékenyen érinti, hogy szatirikus célbalövéseink legutóbb néhány telitalálattal kedveskedtek neki. Legjobban az irritálja, hogy ugyan ki rejtőzik a Spectator sisakrostélya mögött? Amíg ezt meg nem tudja, amíg tehát *sisakom rostélyát le nem ereszttem*, — *Dionysiusra* mondja! — addig nem koppint az orromra, addig csak *Leonak* tart és nem magához való baldóvernek. Hát kérem, kedves Doktor Francéfusz, a *sisakom rostélya éppen le van eresztve*, Ön talán azt akarná, *hogy feltoljam*, vagy nem? Aztán miért esküszik Ön *Dionysiusra*, amikor a többi hellén hős *i* nélkül egyszerűen csak *Dionysosra* szokott esküdni? Végül pedig: *Leo*? Hát nem eléggé ismeri? *Hisz: Ex ungue Leonem...!*

A zsidótörvény — a zsidók érdekében való

Az előkelő angolnyelvű magyar folyóirat arra akarja megtanítani a népjogok és a joggyenlőség tekintetében az ő kioktatására szo-

ruló angolokat, hogy a zsidó-törvény az államhoz hű és dolgozni akaró zsidóság érdekében készült. Nem hisszük, hogy erről az angolokat meg tudná győzni. De ha

igen, mit szólna ahhoz, ha az angol azt felelné:

— Well, de akkor miért alkalmazkodik az államhoz hű és dolgozni akaró zsidókra is?

Tradíció

Írta: STERN LIPÓT (Páris.)

A Biblia V. könyvének 4-ik szakaszában Mózes tanítónk következő beszédét olvassuk: „Lásd, tanítottalak Benneteket törvényekre és előírásokra, ahogyan az Örökkévaló megparancsolta nekem, melyekhez igazodnotok kell, amidőn majd az ígért földjén fogtok letelepedni. Tartsátok be és gyakoroljátok ezeket a törvényeket, amelyek a ti bölcseségeket és tudományotokat fogják bizonyítani más népek szemében. Ezen népek mondani fogják — megismervén e törvényeket — valóban csak egy böles és értelmes nép képes ilyen nemes törvényekkel rendelkezni”.

Ime — a körülbelül egyszerű fordítása — Móse Rábénü beszédének. Ha azonban közelebbről tanulmányozzuk e szöveget eredeti nyelvezetében, úgy egy sokkal fontosabb és mélyértelmű gondolatot fedezhetünk fel benne. Az egész világ egy város. Párisban ép úgy, mint Budapesten vannak emberek, zsidók is, akik sajnos a biblia-kritika rab-szolgái, *Tagadják szent Tóránk isteni eredetét*, sőt még azt is állítják, hogy a bibliát nem Mózes írta teljes egészében, legfeljebb a Biblia V. könyvére nézve lehet elfogadni a Mózestól való eredetét. Budapest és Páris között e téren csak annyi a különbség, hogy amíg *Pesten csak nem orthodox körökben és nem orthodox újságokban* tapasztalható ilyen vallástalan és eléggé el nem ítéltető téves elveknak hangoztatása, addig *Párisban, sajnos akadt teljesen konzervatív életét élő, jámbornak mondható férfiú is*, aki — fájdalom — propaganda csinál ennek a téves veszedelmes eszmének. Viszont van az éremnek másik oldala is. Ugyanis amíg *Pesten minden tiltakozó hang elhangzása nélkül lehet*

írni, hogy pl. Mózes azért tudta oly jól leírni a *lepra*-betegség evolúcióját és annak kezelését, mert Egyiptomban a királyi udvarban nevelkedett, ahol abban a korban igen nagy tapasztalatokkal rendelkeztek e téren, avagy, hogy a vallás külsőségeinek gyakorlása káros hatással van a zsidóság szociális helyzetére stb. stb. addig itt Párisban nem mulasztják el az orth. zsidóság funkcionáriusai a legnagyobb eréllyel példengérré állítani az ilyen hamis próféták tradíció- és vallásellenes magatartását. E sorok írója is, de még egy, a berlini szemináriumból kikerült rabbi is, nyilvánosan lépett fel eme tévhit egyik propagálója ellen — aki pedig a magánéletben igen jó zsidó és jámbor orthodox életmódot folytat. Amit csakélységem mondott egy alkalommal a nyilvánosság előtt ezzel kapcsolatban, azt fölöslegesnek tartom leírni. De ami érdekesebb, az, hogy fentemlített rabbi — Munk — volt olyan buzgó, hogy a minap egyik prédikációjában kategórikusan kijelentette, hogy *aki a fentemlített bibliakritikát elfogadja azt vallásunk szent elve szerint kimondottan apikórosznak* kell tekinteni.

Ezt igen fontosnak tartom hangsúlyozni! Minden hithű, igaz zsidónak szentül el kell fogadnia, hogy Mózes egyetlenegy betűt sem írt a Tórában saját iniciatívájából, saját tapasztalatából vagy bölcseségéből, hanem az egész Tórárt, Berésisztól Kol Jiszróélig tehát elejétől-végéig, Isten diktálása után írta. Aki ezt nem hiszi, az nem mondhatja el egyik muszaf semoné eszkrét sem. Mert mindenegyes muszafban mondjuk, hogy ha majdan a bészhamikdos újra felépül örömmel fogjuk majd bemutatni az ünnep áldozatát, miszerint Te, oh Mindenható, előírtad nekünk azt Mózes a Te szol-

26 éve fennálló

BODNÁR

cég az összes RÁDÍÓ típusokat díjtalanul bemutatja
Részlet Csere
Vilmos császár-ut 60 Árjegyzék ingyen

BUDÁN,

a Császárfürdő közvetlen közelében
3 szobás, komfortos lakás
november 1-je kiadó.

Azonnal is elfoglalható!

Cím: III., Lukács-u. 4.

gád által. Hogyan mondhatja ezen imát, egy a bibliakritikát valló férfiú? Hiszen nem hiszi, hogy a Tóra Istentől ered, sem azt, hogy az egész Tórát Mózes írta. De különben kár volna az ellenbizonyítékokat felsorolni, mert nekünk elég az, hogy összes imáink, tradícióink alapfundamentuma az, hogy az egész Tóra Istentől származik és Mózes írta. Azok ellen, akik azt mondják, hogy Mózes böles, tapasztalt ember lévén és hogy Izrael több ily értelmes vezetőemberrel rendelkezvén tudta a Tórát, vagy annak egy részét megírni, szólal fel Mózes fentidézett beszédében. „Lásd, én előírok nektek törvényeket de nem az én saját felfogásom szerint, hanem úgy amint azokat nekem Isten előírta. Óvakodjatok tőle, hogy alkalmat adjatok arra, miszerint azt mondhasák: ezen törvények nem Istentől erednek hanem egyszerűen okos, böles és értelmes nép lévén, volt képes Izrael ezen nemes törvényeket meghozni. *Rákk ám chochöm vönovaum hagoj hagodaul hazeh,* Távol legyen tőletek ez a gondolat, hanem tudjátok, hogy a törvényeket én csak az Isten parancsai szerint írtam meg. *Kááser szivánni hasém.*

A kedves olvasó külön figyelmébe ajánlom e sorokat s kérem szívleljék meg ezeket a hamisítatlan, örök-ké élő igaz elveket, mert hol lett volna már ma a zsidóság, ha valóban helytálló lenne — chász vösölóm — a bibliakritikának elve. Minden hitű zsidónak szentül el kell hinni azt, hogy az egész Tóra minden igéje Istentől ered és Mózes írta meg. És akkor mondhatják majd csak bizakodva: borchénü babrocho hakszuvo batoroh al jödé Móse avdecho.

Gyönyörűen éneklő

harzi kanárikés kalitkák

eladók. VI., Szondi-uca 68.

Síremlékek

a legolcsóbb árban

LŐWYNÉL

BUDÁN

II. Fő-u. 79. Tel.: 15-15-81.
Fióközet és telep III. Bécsi-út.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percnvire.

HIREK

NAPTÁRO

1938. szeptember 9, péntek — Elul 13. (szombat bejöv: 5.55) — Elul 10, szombat — Elul 14 (hetiszakasz: Ki szécé, haftóra: Róni akóró, 1. és 2. perek, szombat kimen: 6.55) — szept. 11, vasárnap — Elul 15. — szept. 12, hétfő — Elul 16. — szept. 13, kedd — Elul 17. — szept. 14, szerda — Elul 18. — szept. 15, esütörtök — Elul 19. — szept. 16, péntek — Elul 20. (szombat bejöv: 5.40) — szept. 17, szombat — Elul 21. (hetiszakasz: Ki szóvau, haftóra: Kuri auri, 3. és 4. perek szombat kimen: 6.40) — szept. 18, vasárnap — Elul 22, szőlíchósz kezdete — szept. 19, hétfő — Elul 23. — szept. 20, kedd — Elul 24. — szept. 21, szerda — Elul 25. — szept. 22, esütörtök — Elul 26. — szept. 23, péntek — Elul 27. (szombat bejöv :5.25.)

— **Felkérjük mélyen tisztelt előfizetőinket, hogy lejáró előfizetéseiket megújítani szíveskedjenek.**

— **Házasság.** Bíró Jenő és neje sz. Gipsz Izabella leánya, Erzsike és Schuller Jenő okl. mérnök augusztus hó 28-án tartották esküvőjüket a Dohány-uteai templomban.

— **Sajtóhiba.** „Zsidó származású magyar festők” c. cikkünkben sajnálatos sajtóhiba csúszott be. Az utolsóelőtti szakaszba azt írtuk, nem törekedhetünk teljességre, sajnálatos hibás szedés folytán ehelyett, „helyesség” jelent meg. Bár minden olvasó úgyis érzi, hogy itt csak sajtóhiba lehetett, mégis kötelességünknek érezzük a hibát helyreigazítani.

— **Hölgyek figyelmébe!** Ami őszitéli selyem, szövét, bársony és egyéb divatáruban elegáns és divatos, legolcsóbban beszerezhető **Spitz Hermann** áruházában, VII., Erzsébetkörút 34.

— **A Magyar Izr. Nőegyletek Országos Szövetségének** ápolónőket és gyermekgondozónőket kiképző tanfolyama most veszi kezdetét. Felvételnél 18–30 éves korhatárig feddhetetlen előéletű leányok és gyermektelen asszonyok, kik legalább négy középiskolát végeztek: érettségizettek előnyben részesülnek. A tanfolyam 18 hónapig tart, mely idő alatt a növendékek az e célra berendezett és fenntartott otthonban laknak, hol teljes ellátásban, stb. részesülnek. Az ellátás szigorúan rituális.

Az ellátás díja havonta P. 65. Bővebb felvilágosítást nyújt a **Minosziroda:** Sip-u. 12., tel.: 1-419-19., hova a kellőleg felszerelt kérvények is benyújthatók.

— **Kölesey-ünnep az öntőházuceai templomban.** Az öntőházuceai főtemplomban augusztus 26-án, a péntek esti istentisztelet keretében áldoztak a budai hívek Kölesey Ferenc emlékének. Dr. Kiss Arnold vezető főrabbi magasrólított beszédben emlékezett meg Kölesey Ferenc egyéniségéről és költői szépségű szavakkal méltatta érdemeit. Sirota Sándor főkantora a hívek lelkebe markoló, művészi előadott ünnepi szöveggel nyitotta meg az ünnepély sorrendjét. Az énekkar a Hiszekegy és a Himnusz intonálásával fejezte be a felejtethetetlen szépségű istentiszteletet.

— **Futó Gyula gyász.** Futó Gyulát, a pesti felekezeti és közélet ismert tagját súlyos betegség érte. Felesége hosszas szenvedés után elhunyt. Temetése nagy részvét mellett folyt le. A gyászbeszédet dr. Kiss Arnold budai vezető főrabbi tartotta, aki szívebe markoló szavakkal búcsúztatta az elhunytat. Futó Gyulát és két gyermekét számosan keresték fel részvétnyilvánításokkal.

— **Megnyitották az első zsidó repülőteret.** Néhány nappal ezelőtt nyitották meg Tel-Aviv-ban Israel Rokach polgármester jelenlétében Palesztina első légikikötőjét. A nem hivatalos megnyitás úgy történt, hogy Rutenberg, a Palestina Electric Corporation igazgatója repülőgéppel Halifából jövet leszállt Tel-Aviv repülőterén, ahol Rokach polgármester üdvözölte. A repülőter 800 méter hosszú és 40 méter széles.

— **A nyirbátori orth. főrabbi halála.** Súlyos betegség érte az orthodox rabbikart. Teitelbaum Naftali, nyirbátori orth. főrabbi 78 éves korában Budapesten elhunyt. Dédunokája volt a neves Teitelbaum sátoraljauhelyi rabbinak, aki Kossuth Lajos megáldotta. Sírja ma is zárandokhelye a hívő tömegeknek. A most elhunyt Teitelbaum főrabbi 43 évig működött Nyirbátorban s általános szeretetnek örvendett. Holttestét Nyirbátorba szállították, ahol 5000 főnyi áhítatos tömeg jelenlétében temették el. A temetésen Lefkóvits Jenő hitk. elnök vezetésével megjelentek a zsidó intézmények tagjai. A gyászbeszédet sorát Strasser Salamon debreceni orth. főrabbi nyitotta meg, aki után még tíz rabbi mondott chespedet.

A frontarcosok és a pesti hitközség

Közismert a hitk. vezetőségének ellenérzése a hadirokkantak és frontarcosokkal szemben. Van-e frontarcos kérdés a pesti hitközségben? Szinte sértőnek hangzik, hogy felmerülhet e kérdés a mai viszonyok között, de a valóság az, hogy van és hogy erről kénytelenek vagyunk ismét írni.

Ebben az esztendőben 3 nagy történelmi jelentőségű országos törvényt iktattak be a magyar törvénytarba, melyek a magyar zsidóság életében sorsdöntő jelentőségűek lettek.

Az első az általános és titkos választójog törvénybeiktatása, amely az izraelita vallású magyar állampolgároknak az országos politikában 100 százalékos jogot biztosított.

A második a tüzharcos törvény, amely az izraelita vallású magyar állampolgárok közül azokat, kik igazolt tüzharcosok, vagy hadirokkantak az országos élet minden vonatkozásában teljesértékű állampolgároknak tekintti.

A harmadik az u. n. zsidó törvény, amely már kategorizálja az izr. vallású egyéneket.

A frontarcosok megérezve az idők parancsszavát, évek óta részt kérnek a hitközség irányításában. Még 1933-ban, mikor az említett 3 törvény a jövő zenéje volt, vagy még az sem, a 10.000 zsidó hősi halott, valamint a vér és kard jogán kérték, hogy a felekezeti életben választó jog adassék a hadirokkantaknak és frontarcosoknak. Ezt a formai jutalmat a mai napig megtagadta tőlük Stern Samu.

A zsidó társadalom előkelőségeiből kik egyben a tüzharcosok kitűnőségei is 20 tagu bizottság kereste fel a legtöbb időkben a pesti hitk. elnökét, s a *frontarcosok programját nyújtották át amely a világháboruban résztvevő magyar zsidó férfiaknak a zsidó hitéletbe leendő intenzívebb bekapcsolására részletes tervezetet sorolt fel.*

Az eddig lefolytatott megbeszélések azt a látszatot keltik, hogy a hitk. elnöke nincs tisztában a társadalmi és politikai helyzettel s nem is akar tudomást venni a megváltozott viszonyokról.

Az elnök ur kijelentette a frontarcosok előtt, hogy a hitközségi választójogi reform előkészítés alatt áll. Ezt a kijelentést már évek óta ismétli, sőt a „Nyolc év munkája”

című beszámoló jelentésében (5 old) azt állítja, hogy jelentős elvi reformokat léptettek életbe a választójog megreformálásával. Most mi az igazság? Az életbe lépett reformokról nem tud senkisé, ismertetése egyik felekezeti lapban sem jelent meg s ez irányban az alapszabályok sem módosítottak. Tehát ez az írásban megtörtént állítása — *valótlan*. Ha pedig valótlan, akkor talán valólnak kell elfogadni azt az állítását, hogy a reform előkészítés alatt áll. Ha ez így igaz, akkor az *elnök tehetetlenségét látjuk*, mert nem tudja keresztül vinni az illető ügyosztályban, hogy a választójogi tervezet évek alatt végre elkészüljön, melyhez természetesen nem évek munkájára van szükség, hanem 1—2 hét alatt tető alá lehetne hozni.

Amikor már hetek óta átvette a fentebb említett memorandumot azt a naiv kérdést tette fel Stern elnök úr, hogy nem tudja miről van szó s mit akarnak a frontarcosok? Pogány Ferenc emléklapos rokkant százados erre a következőket válaszolta:

„Az egyetemes magyar zsidóság érdekében 6 héttel ezelőtt megjelentünk elnök úrnál és tisztelettel bejelentettük elgondolásainkat sürgős megvalósítás céljából. Az idő keréke gyorsvonati sebességgel halad, de elnök úr javaslatainkat tárgyalni, illetőleg elfogadni még ma sem látja sürgősnek, 6 hét alatt a helyzet még rosszabbodott. *Mindnyájunk akaratával találkozom, amikor azt kerem elnök urtól, hogy most, rögtön itt ez épületben az Országos Iroda keretében a zsidó hadviseltek ügyosztályát együttesen állítsuk fel.* Itt tisztelettel megjegyezni kívánom, hogy mi, a mai súlyos viszonyok között, e tisztán zsidó ügyet, kizárólag e falak között kívánjuk letárgyalni. Nem szeretnénk, a méltánytalanságok sorozatát, mely bennünket tüzharcosokat saját felekezeti részéről ér, a nyilvánosság elé vinni, hogy azok a nyilvánosság előtt mindenki által tárgyalhassanak.

Bátorkodom megvilágítani azt a helyzetet, ahogyan a P. I. H. együttműködik a minden különleges bánásmódot megérdemlő zsidó hadviseltek táborával.

Ismerem jól is bajtársaim között is általánosan köztudomású az a szellem, amely ez épület falai között uralkodik. E szellem szerint

nemcsak a világháborúnak vannak rokkantjai, hanem a gazdasági életnek is. Sőt ezeken a gazdasági rokkantokon előbb kell segíteni (ahogy azt a gyakorlatban tapasztaljuk is), mint a hadirokkantakon, mert azok a Haza védelmében csak köteleességüket teljesítették. E szerint a felfogás és szellem szerint tehát az a bajtársunk, aki a világháború 4 esztendő poklát a különböző harctereken, tűzvonalban végigszenvedte, azokért akik ezidő alatt otthon voltak, ezek kisebb értékű rokkantak, mint azok, akik tönkrementek és gazdasági rokkantakká váltak.

Köztudomású az is, hogy az elnök úr a hadviseltek, hadirokkantakat, hadiözvegyeket megbízhatatlannak és komolytalanoknak nyilvánítja, mert elhullajtott vérükért, tönkre tett testi épségükért, elveszített családtagjaikért érzett elkeseredésükben — talán haragukban, — ami idegállapotukban érthető és elnézhető — egy falat kenyéret, de legalább is jólelkű biztatást kértek.

Itt meg kell említenem, hogy hónapokkal ezelőtt ebben az épületben a kinevezett frontarcos képviselőtestületi tagok ülésére mint vendég meg voltam hívva. Az ülés folyamán elnöklő bajtársam megkérdezte, kívánok-e a folyó ügyekhez hozzászólni. Nemmel válaszoltam és egyben engedélyt kértem, hogy 1—2 felvilágosító kérdést feltehessek. Érdeklődtem, hogy az egybegyűlt tagtársak mióta képviselőtestületi tagok. A válasz az volt, két és fél év óta. Érdeklődtem továbbá, hogy e két és fél év alatt, hány bajtársnak, hadirokkantnak és hadiözvegynak adtak egy falat kenyéret. Erre választ nem kaptam. Érdeklődtem, miért vannak még mindig a helyükön. Ugyanezkor egy képviselőtestületi tag bajtársam megkérdezte tőlem, hogy miért jönnek a frontarcosok éppen most kívánságokkal. Megmagyaráztam, hogy a zsidótörvénnyel kapcsolatban a magyar állam e zsidó bajtársakat elsőosztályú állampolgároknak minősítette. A P. I. H. ugyanezkor a zsidótörvénnyel kapcsolatosan felhozott ellenérvekben a Hősi halottakat és hadirokkantakat vonultatta fel. Ilyen előzmények után magam is helyénvalónak találok, ha a hadirokkantak és frontarcosok a hitközség keretében bizonyos jogokat követelnek. Ha ezek után a zsidó kiváltságzottak közül egy-egy mégis meg mer jelenni a hitközségnél és lesütött szemmel kér, ezek mégsem holdusok, hanem maradnak hősök nemcsak akkor, ha

ezt világgá kürtölik, hanem akkor is, ha magunk között vagyunk.

Elnök úr! Nem bírálok igazságtalanul, — ma is fegyelmezett katoná vagyok, de kénytelen vagyok megállapítani, hogy ez a mellőzés csak a mélyen tisztelt vezetőségtől jöhet. Ezt a szerényen és tiszteletteljesen kérem is javasolom megszüntetni, ha semmi másért, a Hósi halottak emlékéért.

Itt a kezeim között vannak egyes hitközségi intézmények személyzeti kimutatásai és egyéb állításaimat alátámasztó levélmásolatok, amelyek mind azt bizonyítják, hogy bennünket zsidó hadirokkantakat az elnök úr vezetése alatt álló intézmények a mai napig mellőztek.

Nem akarom bírálni tovább a mult mulasztásait. Mély tisztelettel kérem az elnök urat, hogy az itt jelenlevő bajtársak személyében képviselt hős zsidó katonákat, kik nem rombolni, de alkotni és munkálkodni akarnak a közért, fogadják maguk közé szeretettel és megértéssel, amilyen megértéssel ők ma szemet akarnak hunyni a multak hibái felett és csak a jövőt akarják nézni és egy szebb, szabadabb magyar zsidó jövő érdekében kívánnak együtt dolgozni”.

Mi Pogány bajtárs nagyhatású beszédéhez semmiféle kommentárt nem fűzünk, csak azt a kérdést intézzük a hitközség előjáró törvényhozó tagjainhoz, hogy még mindig fedezik nevükkel Stern Samu hitközségi politikáját? *H. Gy.*

— **Roosevelt szobor Evianban.** A zürichi „Israelitische Wochenblatt” genfi jelentése szerint, Evian polgármestere, hálából azért a világpropagandáért, melyet a menekültügyi konferenciával kapcsolatban városa kapott, javaslatot terjesztett a városi tanács elé, hogy a konferencia emlékeztére Rooseveltnek, az Egyesült Államok elnökének, a konferencia életrehívójának szobrot emeljenek. A városi tanács az indítványt egyhangúlag elfogadta.

— **Mérsékelt politikus az új transzjordániai miniszterelnök.** A „Havas” jelenté: Djemil Haser transzjordániai miniszterelnök beadta lemondását. Utóda, Mohammed Bey el Demis mérsékelt politikusnak számít. Remélik, hogy vezetése alatt közeledés fog létrejönni Palesztina és Transzjordánia különböző elemei között.

Szent István és a zsidók^{*)}

Irta: Dr. Stein Artur

Nemcsak az történelmi tény, ami dala van, hanem az is, ami folytatásban szemünk előtt él”.

(Négyesy László: A magyar költészet eredete)

A honfoglalástól Szent Lászlóig nem ismerünk oly törvényes intézkedést, amely Magyarországon a zsidók köz- és magánjogát korlátozná. De ilyen nem is volt.

Ez a negatívum mit sem jelentene, ha a Kr. u. 896. évben befejezett honfoglalástól a Szent László alatt 1092. május 20-án Szabolcs városában tartott királyi zsinatig — tehát két évszázadon át — egyáltalán nem avagy pedig számban és tekintélyben csak jelentéktelen zsidóság lakott volna az országban.

De nagyfotóssága ez a negatívum akkor, ha nagyszámú és tekintélyű zsidó lakosság ellenére sem tartotta szükségesnek — tehát, a tudatosan tartózkodott volna — Szent István, hogy a számban és tekintélyben jelentős zsidósággal szemben kivételes intézkedéseket léptessen életbe. Mert ez esetben még fokozza e negatívum nagy jelentőségét az, hogy egyrészt Szent István hitbuzgó keresztény volt, akit hitbuzgóságaért az egyház szentté avatott, másrészt, hogy ezidőtájt már Európaszerte érvényben voltak korlátozó intézkedések a zsidókkal szemben, amelyeknek Szent István által nagyszámban betelepített idegenek — főleg németek — minden bizonylan lelkes szónói voltak.

Már pedig történeti tény, hogy zsidók a honfoglalást megelőzően is laktak az országban: a jeruzsálemi szentély elpusztulása után a római légiókat követve jöttek ide és telepedtek le. Számukat a honfoglalásban résztvevő zsidók jelentősen szaporították: a jórészt zsidóhitű három kazár törzs — a kabarok — mint a honfoglaló magyarok nyolcadik törzse vett részt a honfoglalásban. De nemcsak e történeti adatok és tények bizonyítják, hogy számban és tekintélyben jelentős zsidók laktak a honfoglalás előtt is, után is az országban, hanem ezt igazolják Szent László törvényei is.

Szent László király ugyanis 1092. május 20-ra Szabolcs városába szent zsinatot hívott egybe az ország „valamennyi főpapjával és apátúrával és minden jobbjaival, mind az egész papság és a nép jelenlétében, amelynek „végzései” alkotják Szent László király dekrétumainak első könyvét. Ennek 10, 26, 74, 75 fejezetei tartalmazták az első intézkedéseket a zsidókkal szemben.

Szól pedig a 10. fejezet „A zsidókról, ha keresztény asszonyt vesznek társul magukhoz”, és elrendeli. „Ha

zsidó keresztény asszonyt vesznek társul magához, vagy valamely keresztény személyt szolgálásban tart az ő házában, vegyék el tőle és adják vissza annak szabadságát: aki pedig eladta volt, attól az árát vegyék el és legyen az a püspökök jóvedelme”.

A 26. fejezet szól „Arról, ha zsidó ünnepnapon dolgozik” és ekként intézkedik: „Ha valaki vasárnap vagy más nagyobb ünnepen talál zsidót munkában, tehát, hogy a kereszténység meg ne botránkozzék, valamely számmal a zsidó dolgozott, azt veszítse el”.

A 74. fejezet. „A keresztény cselédet tartó zsidóról” ezt a tilalmat tartalmazza: „Senki a zsidók közül keresztény cselédet venni, vagy eladni, avagy magánál szolgálásban tartani ne merjen”.

Végül a 75. fejezet: „A földművelő zsidókról, az ő jószágairól és lakóhelyükről” intézkedik: „Akinék közülik mezéi gazdasága legyen, pogány cselédekkel lássa el azt. Zsidók, ha módjukban van benne venni, bírhatnak ugyan mezei jószággal, de önék sehol másutt, hanem csak püspöki székhelyen legyen szabad lakniok”.

E törvényes intézkedésekből is nyilvánvaló, hogy számban és tekintélyben jelentékeny zsidóság lakta már Szt. Lászlót jóval megelőzőleg is az országot. Kétségtelen ugyanis, hogy a zsidókkal szemben kivételes intézkedéseket csak akkor hoztak már, amikor jelentős számú zsidóság élt az országban. Gyér számú és jelentéktelen zsidóságra aligha pazarolt volna a királyi zsinat négy fejezetet: elvéve előforduló esetek nem indokolnák e törvényhozási intézkedéseket. Kétségtelen az is, hogy a fajilag és vallásilag eltérő és elütő két nép között előbb jött létre gazdasági összeköttetés, azután alakulhatott ki társadalmi érintkezés és ezután is csak nagyszámú házasságok össze. Ha tehát Szt. László idejében törvényes intézkedésre volt már szükség a zsidó és keresztény házasságokkal szemben, úgy nyilvánvaló, hogy túlságosan gyakori volt már ekkoriban az összeházasodás, amit hosszabb időre visszanyúló társadalmi érintkezésnek, ezt pedig gazdasági összeköttetésnek kellett megelőznie. Nem lehet tehát vitás, hogy Szt. Lászlót jóval megelőzőleg omlottak le a társadalmi válaszfalak magyarok és zsidók között. Amintohgy mélyen gyökeret vert már az idegen faj, amely az országban ingatlant is szerzethetett és szerzett, hiszen tudni való, hogy az államalkotó nemzet főleg az ingatlanhoz ragaszkodik és annak megszerzését nehezíti meg az idegen részére, ha ugyan lehetetlen nem teszi. 1092-ben tehát a földművelő, ingatlanl bíró zsidók száma jelentős lehetett, ha a törvényhozási szükségesség tartotta a zsidóknak az ingatlan tulajdonnal kapcsolatos jogviszonyát szabályozni, de tekintélyes, érdemeket szerzett

Iskolásgyermekek orth. kóser internátusa

Vallásérkölcsei nevelés, korrepetálás, német társalgás. Az összes iskolák közepében. Kitiünő referenciák:

Virág Gyuláné, Budapest, VI., Ó-ucca 42.

zsidók is voltak, ha az ingatlan-szerzést kifejezetten megengedték nekik.

Abból a történeti tényből, hogy a honfoglalást megelőzőleg is laktak már az országban zsidók és, hogy a honfoglaló magyarok nyolcadik törzse jórészt zsidó vallású volt; továbbá abból, hogy Szt. László fentebb idézett dekrétuma szerint 1092. évben már törvényes intézkedés vált szükségessé a zsidó-keresztény házasságok ellen, végül, hogy e törvényes intézkedés szerint a zsidók birtak és birhattak ingatlan vagyonnal: mindezekből tényként megállapítható, hogy zsidók a honfoglalástól Szt. Lászlóig is jelentős számban és tekintélyben laktak az országban.

Tehát Szt. István korában is. És a hitbuzgó keresztény, a szent király mégsem tartotta szükségesnek, célszerűnek, hogy a zsidókkal szemben kivételes intézkedéseket léptessen életbe.

Aminek oka és magyarázata nem lehet az, hogy talán az ő idejében még nem kötöttek zsidók keresztényekkel házasságot és a zsidóknak nem volt ingatlan vagyonuk. Eltekintve attól, hogy a fentiek szerint a zsidó-keresztény házasságok és az ingatlan-szerzés visszanyulnak Szent István idejére: ezeken kívül is voltak Szent István idejében egyéb korlátozó intézkedések is érvényben a zsidókkal szemben Európaszerte, és ennek ellenére ezeket sem engedte érvényesülni Szt. István. De Szt. László törvényeiben is vannak korlátozó intézkedések pl. a keresztény esküdtartás, a lakhelykorlátozás, stb. és ezeket sem rendelte el Szt. István. De különösen figyelemreméltó ebből a szempontból Szt. László dekrétumának 27. fejezete, amelyben a vasárnapi és nagyobb ünnepi munkától tiltja el a zsidókat. Figyelemreméltó ez azért, mert hiszen a vasárnapi munkát már Szt. István is megtiltotta. II. könyvének 7. fejezetében, amelynek 3 paragrafusára így szól: „Ha valakit egyéb szerszámokkal találunk, vagyék el szerszámait és ruháit, melyeket bórén váltson meg, ha akar.” A vasárnapi munkatiltalom tehát már Szt. István törvényeiben is megvolt: ha tehát Szt. László a zsidókra vonatkozólag speciális intézkedéseket hozott, úgy ebből csak az a következtetés vonható le, hogy Szt. István a vasárnapi munkatiltalmat nem vonatkoztatta a zsidókra és annak kiterjesztését — az indokolás szerint — Szt. László is ezért látta szükségesnek, „hogy a kereszténység meg ne botránkozzék”. Jellemző hogy Szt. László enyhébb büntetést szabott ki a tilalmat megszegő zsidóra, mint Szt. István generális törvénye. Mert Szt. István a tilalmat áthágóval szemben a szerszámok elkobzásán kívül ruháinak elkobzását is elrendelte: ezt Szt. László a zsidókkal szemben mellőzte, Szt. Lászlónak ez a kivételes intézkedése tehát enyhébb a zsidókkal szemben, mint Szt. Istvánnak generális intézkedése.

Mindebből nyilvánvaló, hogy Szt. István tudatosan nem tette magáévá a zsidóellenes korszellemet és szándékosan mellőzte a zsidókkal szemben a kivételes intézkedéseket.

¹⁾ Részlet szerzőnek A zsidók köz- és magánjoga Magyarországon című művének sajtó alatt lévő II. kötetéből.

Caesar, Mussolini és a zsidók

A „L'Univers Israélite”-ben olvassuk Dr. S. Goldmann chicagói rabbi, az Egyesült Államok cionista szervezeteinek új elnöke Rómában jártában kihallgatáson jelent meg Mussolini előtt.

A kihallgatás folyamán az olasz miniszterelnök így szólt Goldmann-hoz:

— Olaszországban nem volt antiszemitizmus, nincs jelenleg sem és nem is lesz soha... A zsidók nem idegenek a mi országunkban. Hát nem vettek ők részt már Julius Caesar temetésén is?

— Igen — válaszolta a rabbi — ott voltak, sőt, jobban zokogtak, mint a rómaiak...

— Ejnye!... ezt honnan tudja tisztelendő úr?

Svaetonius írja...

— És miért sírtak a zsidók olyan nagyon?

— Mert a zsidó népnek jó az emlekező tehetsége és tud hálás lenni. Caesar idejében szombaton osztozták ki a nyilvános segegyeket a szegények között. Ez lehetetlenné tette volna, hogy a zsidó szűkölködők segegyhez jussanak. Erre Caesar megengedte, hogy a zsidók vasárnap jelenkezhessegen segegyért...

A beszélgetés későbbi során Mussolini, aki ismerte beszédpartneré cionista felfogását, Palesztináról kezdett vele beszélgetni:

— A zsidók nagy eredményeket mutattak fel Palesztinában. Már a Biblia is megemlékezik arról, hogy igen belterjeszt mezőgazdaságot üztek. Ez a beszélgetés 1932-ben folyt le.

— Bikaner maharadszája menekült zsidó orvost nevezett ki az általi kórház vezetőjéül. Bikaner maharadszája Dr. J. R. Weingarten menekült német orvost nevezte ki a bikaneri állami közkórház vezető-főorvosává. A bikaneri állami kórház India egyik legnagyobb egészségügyi intézménye.

— Új héber kurzusok indulnak a Magyar Cionista Szövetségben kezdők és haladók részére. A kurzus 3 hónapig tart. Díja az egész időtartamra 5.— P. Jelentkezni lehet a Szövetség titkári hivatalában: VI., Andrásy-út 67. Tel.: 126-902.

Emlékek

Írta: FELEKI SÁNDOR

(32)

Neugebauer László

Boldog ember volt Neugebauer, nemcsak azért, mert nagyra értékelték irodalmi munkásságát, hanem azért is, mert szerénysége, jósága és önzetlensége miatt sok-sok jóbarátja és tisztelője volt, de — azt hiszem — ellensége egy sem. Boldog ember volt legfőképpen azért, mert megadta neki a sors a kegyet, hogy ő — aki agglégény maradt, mindig szüleiével maradhasson. Atyjának, aki 92 évet élt és anyjának, aki szintén 91 éves lett, családi körében élvezhette a szülői szeretetnek és gondozásnak melegét és még deres hajjal is kimondhatta e drága, minden kincsénél többet érő szavakat: Atyám! Anyám! Ezt a meleg családi kört gondtalan, harmonikus, napfényes évek varázsolták meleggé, színessé. Az öreg szülők nemcsak fiúknak diesőséget érthettek meg, de a gondot sem ismerték, mert az író már fiatal korában az Osztrák-Magyar Banknál előkelő állást töltött be s így szüleit — bár maguk is jó módban voltak — állandóan figyelmenél és szereteténél minden kép-

zelhető ajándékával árasztotta el. Atyja Morvaországból származott el hozzánk. Ime, egy idegenből ide kerültnek fia már a magyar irodalomnak jelese, ki remek műfordításaival a külföldet meghódította a magyar költészet számára és tekintélyt szerzett a magyar kultúrának. Most azt állítják, hogy a zsidó nem asszimilálódik. Fényes cáfolat erre Neugebauer László. Atyjának előkelő selemkereskedése volt a fővárosban. Bár nem itt született, mégis nagy lelkesedéssel beszélt fiának Petőfiről, akit ő maga is ismert. Ez a meleg, kedves családi otthon egy időben a jeles magyar íróknak szívesen felkeresett gyűlöhelye volt. Szeretreméltó modora az öreg házaspárnak, valamint László fiuké, nemes lelki műveltségük és szíves vendéglátásuk folytán az írók, ha csak módjukban volt, örömet töltöttek pár órát a derűs, barátságos körben. Csiky Gergely, Kiss József, Tolnai Lajos, Agai Adolf, Bartók Lajos, Liszt Ferenc, Nordau Miksa, Bodenstedt Frigyes; Dóczy Lajos, Fraknoi

Vilmos, *Jókai* Mór, *Gyulai* Pál, *Szász* Károly gyakran fordultak meg Neugebauerék házában. Egy alkalommal *Csiky* Gergely, a kiváló színművész éppen akkor toppant be, amikor szűk családi körben ünnepezték az öreg *Neugebauer*nek nyolcvanegyedik születésnapját *Csiky* tollat kért s a következő rögtönzött kis német verset — az első és egyetlen, mit valaha írt — vetette papírosra:

*Achtzig und vier
Macht grosse Freude mir.
Ich wunsche, es mögen sein
Hundert und neun.*

Az írónak szüleihez való szeretetét illusztrálja az is, hogy az említett Petőfi-fordítások kötetét, mely 1878-ban jelentek meg *Wigand* Ottó előkelő lipcsei kiadó cégénél „*Gedichte von Alexander Petőfi*” címmel, szüleinek ajánlotta. A két előszót hozzá két költőfejedelem: *Jókai* Mór és a német *Bodenstedt* Frigyes írta. *Jókai* a többek között ezeket mondja: *Neugebauer* fordítása, eltekintve formai hűségétől, az eredetnek lelkesült szeretettel és kegyelettel való utánköltése, mely egyetlen gondolatot sem csorbitott meg s minden árnyalatot értelmesebben ad vissza. Különösen ki kell emelnem a hangulatnak és színeknek szerencsés visszaükrözését, mik *Petőfi* költészetének oly kimondhatatlan varázst kölcsönöznek”. *Bodenstedt* hosszú bevezetésének utolsó sorai így szólnak: „Úgy veszem észre, hogy ezen legújabb fordítás lényeges előnyökkel bír a korábbiakkal szemben: sok oly dalt tartalmaz, melyek oly tisztán eszengenek, mintha azokat *Petőfi* német nyelven költötte volna”.

A nagy siker bizonyossága az is, hogy már 1885-ben új kiadásra volt szükség. A német pódiumokon s ezek révén más országokban is sűrűn hangzottak fel a *Neugebauer*-féle *Petőfi*-fordítások s tették népszerűvé külföldön is a lángeszű magyar költőt. Ez a nagy siker buzdította a fordítót arra, hogy más jeles íróink műveit is átültesse németbe s így azoknak és a magyar kultúrának elismerést és dicsőséget szerzett. Kiadta ugyanesak *Wigand* Ottónál Lipcsében „*Gedichte von Josef Kiss*” kötetét, majd az általaunk nemrég méltatott *Gerő* Katalinról szóló Mese a varrógépről szóló verses elbeszélést „*Lied von der Nähmaschine*, von *Josef Kiss*” címmel. Lefordította *Csiky* Gergelynek „*Proletárok*”, „*Cifra nyomorúság*” és „*Anna*” színműveit, *Kisfaludy* Károlytól a „*Rablókat*” és „*Pártütöket*”; *Palszky* Ferenc tanulmányát „*Deák Ferencről*”, *Jókainak* sok regényét, *Arany* Jánosnak számos versét, *Mikszáth* Kálmánnak „a jó palócok” elbeszélőkötetét remek díszkiadásban. A német folyóiratokban *Vörösmarty*, *Gyulai* Pál, *Tóth* Kálmán, *Arany* János és *Kiss* József számos költeménye jelent meg mesteri fordításában.

Neugebauer egy ideig mint az *Osztrák-Magyar* Bank főtisztviselője Bécsben működött s az ottani Magyar Egyletnek elnöke volt. Ebben a minőségben is páratlan munkásságot fejtett ki. Az egylett felvirágoztatta s nem volt olyan Bécsbe került magyar, hogyvannak, ha rászorult, szolgálatára ne állott volna. Sok-sok magyarnak alapította így meg Bécsben egzisztenciáját. Nagy érdemei elismeréséül a király „*aszódi*” előnévvel a nemességet ajándékozta neki, majd az udvari tanácsosi címmel tüntette ki. Az író azonban arra volt büszke, hogy oly sok magyar költőt tett népszerűvé Németországban, Ausztriában s más országokban is és hogy így előmozdíthatta a magyar nemzeti szellemnek és kultúrának elismerését a külföldön.

Sok évi barátság és hűséges szeretet fűzött hozzá s hányszor tapasztalt mélyégség meghatottsággal az ő lelkes, lángoló magyarságát és zsidó hitéhez való törhetetlen ragaszkodását. Amikor 1919 év őszén, a kommunizmus bukása után a zsidóság ellen fordult a közhangulat, *Neugebauer* lelkét katasztrófális lehangoltság és kétségbeesés fogta el. Könnyes szemmel mondotta nekem: Hát ezért írtam, ezért éltem, ezért tettem népszerűvé annyi magyar íróit külföldön, hogy most minden léha naplopó gúnnyosan felém mutogassa: Ez is egy komisz zsidó!

Az ő nemes, finom lelke megtörtött a bánattól s még azon évnek telén megszűnt dobogni az a szív, mely mindig, egy egész életen át, a magyar név és szellem fényének terjesztéséért vert.

Íme, egy „nem asszimilálódó” magyar zsidónak élettörténete, akinek atyja Morvaországból származott ide.

Tennyson Alfrédnak, a híres angol költőnek e sorait kellene *Neugebauer* László sirkövére vésnii:

*Pihenj, pihenj ottan alul,
Az emberi nyelv, az álmok.
Ne zavarja csendes álmód.
Jobb neked azt már nem látnod,
Hogy tombol most e világ.*

*

GYORS HIRDETÉSEK

E rovatban egy szó 10 fillér, vastagabb betűvel 20 fillér, legkisebb hirdetés 10 szó. Leghelyesebb a hirdetés szövegét levélben, a hirdetés árának megfelelő összegű levélbélyegben a kiadóhivatal címére beküldeni.

58 éves, 180 pengő havi nyugdíjjal rendelkező, jömegjelenésű, munkabíró úriember megvásárolna. Elvenne nálánál nem idősebb özvegyasszonyt. „15 ezer pengő készpénzzel” jellegére a kiadóba.

Ügyvédi diplomával benősülnék olyan vallásos családba, ahol jövőm biztosítva volna. „30 éves ügyvéd” jellegére.

Vidéki gazdálkodó vagyok, jövedélimben nem a gazdagságot keresem, hanem a lelki harmóniát és négy kis anyátlan gyermeknek szerető anyát. „A pénz nem minden” jellegére.

26 éves, vallásos, vidéki zsidó iskola tanítónője vagyok. Házasság céljából megismerkednék hozzávaló szolid úriemberrel. „Tanító vagy tanár” jellegére a kiadóba.

Némi hozománnyal, 4 szoba berendezéssel férjhez mennék 50—60 éves biztos egzisztenciájú úriemberhez. „Őszi bodogság” jellegére.

Kezdő gépirónőt, aki magyar-német gyorsírást is tud felveszünk. Erzsébet krt. 18. f. 1.

Jóállapotban levő Ehrbár zongorát nagyon olcsón vennék. Cím a kiadóban.

Kevésé használt angol szobor-naszerek elutazás miatt olcsón eladók. Cím a kiadóban.

Németül perfektül beszélő urinő társalkodónőnek vagy felolvasónőnek ajánlkozik állandóan vagy napokra. Cím a kiadóban.

Szépen kézimunkázó, harisnyajavító nő uriházakhoz ajánlkozik csekély díjazásért. Krausz VII., Péterffy Sándor u. 7. III. 8.

Jó állapotban levő Nerz-bundát, magas alakra vennék. Telefon: 163—361 délelőtt 9 és 10 között.

Házvezető, 40 éves, a háztartás minden ágában jártas, elmenne idősebb úrhölgyhöz vagy úrhoz. Diétás és diabetikus konyhát vezet. „Elsőrendű hosszú bizonyítványok” jellegére a kiadóba.

SPRINGER fizet legtöbbet, viselt férfi, női ruhaneműért, cipőért, Ap-ród-utca 6. Üzlet Szabenyi-térnél.

Gyönyörűen éneklő harzi kanárik olcsón eladók. Cím: VI., Szondy-u. 68. Gőzmosóda.

Mindenemű villanszerelést olcsón vállal Ungár, Erzsébet-krt. 22. III. emelet.

Legjobb fűzőket, Halászné készíti. Erzsébet-körút 23. II.

Takarító nő délelőttre azonnal felvétel. Erzsébet körút 18. f. 1.

Legszebben fest, mos, tisztít a Gerőfi-gőzmosóda. Szondy-u. 68.

Kisebb gyermekek németoktatását ebédkorost ellenében vállalom. Cím a kiadóban.